

מסכת בבא בתרא פרק ששי המוכר פירות

מתוך "גמרא נו ח ה"

על שם הורי נפתלי וחנה הולנדר ז"ל

(בבא בתרא צב, א)

המוכר פירות לחברו (סתם, ולא פירש אם לזריעה אם לאכילה) ויודע שאינם ראויים לזריעה], וזרען (הלוקח), ולא צמחו - (לא מבעיא פירות, דאיכא דזבין לזריעה ואיכא דזבין לאכילה, ומצי למימר "לאכילה מכרתיו לך", ואין כאן מקח טעות כלל, אלא) ואפילו זרע פשתן (דרוב הפשתן הנקח בעולם - לזריעה קונין אותו) - (דכיון דאיכא דזבין נמי לאכילה, כדאמרין (נדרים דף מט.) 'לוליבא דכיתנא לכותחא') אינו חייב באחריותן (דמצי למימר "לאכילה מכרתיו לך"; דבממונא לא אזלינן בתר רובא, כדשמואל בגמרא) .
(ודוקא זרע פשתן משום דחזי לאכילה, אבל זרעוני גינה - כגון זרע כרוב, וקפלוט, שאינו נאכל כלל - חייב באחריותו, ש) רבי שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן (הכי מפרש בגמרא) (חייב באחריותו - דהוי מקח טעות, והרי הוא כעצים של זית ונמצא של שקמה, יין ונמצא חומץ, דהוי מקח טעות, וכל שכן בכאן: דהתם מיהא איכא דניחא ליה בהכי ואיכא דניחא ליה בהכי. אבל הכא - כיון דלאכילה לא חזו ולזריעה לא חזו - אין לו תקנה אלא להסקה, ואפילו דמי עצים לא ישלם לו לוקח, דהא לא נהנה בהם כלום, וגם לא שלח בהן יד דנתחייב באחריותו, וכמי שאמר לו מוכר: "לך זרע אותם" דמי, דודאי לזרע זבניהו) .

גמרא: איתמר [בבא קמא מו, א] (לקמן פריך עלה ממתניתין, הלכך נקט לה הכא) : **המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן** (ונמצא שהיה נגחן קודם מכירה, ואין ראוי אלא לשחיטה) : **רב אמר: הרי זה מקח טעות** (כיון ונמצא חומץ, והדרי זוזי, כדמפרש טעמא לקמיה: דרובא לרדיא זבין), **ושמואל אמר: יכול לומר לו** (דבממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר טענה טובה) **"לשחיטה מכרתיו לך"** (דהא איכא דזבין לשחיטה; ורובא - לאו כלום הוא, והוה ליה כי פלגא ופלגא, ו'המוציא מחבירו עליו הראיה'; ואפילו לסומכוס, דאמר בפרק 'שור שנגח': 'ממון המוטל בספק - חולקין' וקיימא לן כוותיה, דסתם לן תנא התם כוותיה - הני מילי כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה, ואין ידוע לבית דין היאך היה המעשה: אם ילדה קודם נגיחה או אחר כך; ואפילו טעין חד מינייהו טענת 'ברי' ואידך טענת 'שמא' - כדאמרין התם, וכמו שבא ויבם בנכסי ספק, בפרק 'החולקין' (יבמות דף לח.), דקיימא לן חולקין, משום דאין ידוע אם בן תשעה לראשון - ויירשנו זקנו - או בן שבעה לאחרון, ובנו של יבם הוא; אבל הכא: שאנו יודעין היאך היה המעשה: הרי זה מכרן לזה סתם, ונתגלה הדבר שהיה נגחן קודם לכן - הכא מודה סומכוס דלא הוי 'ממון המוטל בספק' אלא אזלינן בתר ההוא שטוען יפה: דכיון ד'רובא' - לא כלום הוא' לא היה לו למוכר לפרש, אלא הלוקח הוה ליה למימר "לרדיא קבעינא ליה", ומדלא פירש - הפסיד; ולא דמי ליינ ונמצא חומץ (לעיל פג:); דהתם יין קתבע מיניה דמוכר בהדיא) .

וליתחי: אי גברא דזבין לנכסתא (כגון טבח שאינו עובד אדמה) - **לנכסתא, אי לרדיא - לרדיא** (כלומר: היכי דמי דפליגי רב ושמואל? ליתחי אי האי גברא עובד אדמה הוא, ולא טבח, ורגיל לקנות שוורים לחרישה, וכגון שהיו מכירין זה את זה - ודאי לרדיא זבין, ואפילו לשמואל ליהוי מקח טעות, דכיון שמכירין זה את זה - הרי כאילו פירש לו "מכור לי שור לחרישה", ודמי למוכר זרעוני גינה שאינן נאכלין, דמסתמא חייב באחריותו) ! ?
(ומשני): **בגברא דזבין ולהכי ולהכי** (טבח ועובד אדמה) .

וליתחי דמי היכי נינהו ? (דמי רדיא יתירין הרבה על דמי שחיטה; וליתחי אי דמי רדיא - לרדיא, אי דמי נכסתא - לנכסתא; כיון דהאי גברא עביד דזבין להכי ולהכי - היה לנו לילך אחר הדמים, ונימא: 'הדמים מודיעים', דשור לרדיא קונין בעשרים דינרים, ולשחיטה - בעשרה דינרים, וניחוי: אי דמי רדיא יחב ליה, דהיינו עשרים דינר - הדמים מודיעים דלרדיא זבין, והרי זה מקח טעות, כמוכר יין ונמצא חומץ, ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר "לשחיטה מכרתיו"? הא ודאי לרדיא זבין, דהא אפילו לשחיטה זבין, כיון דדמי רדיא קביל מיניה דלוקח - מקחו בטל, דנתאנה יתר משנתו, דהא לא חזי לרדיא, שהרי נמצא נגחן, ואינו שוה אלא עשרה דינרים לשחיטה! ואי דמי נכסתא יחב ליה - ודאי דלנכסתא זבין, ואף על פי ששוה עשרה דינרים כמו שנתן קאמר רב דהוי מקח טעות, ונפקא מינה לטרחא כדלקמן; ואמאי? לימא 'הדמים מודיעין', דהא אפילו לרבנן, דאמרי בפרק 'המוכר את [הספינה]' (לעיל דף עז:): 'אין הדמים ראייה' - הני מילי גבי 'מכר את הצמד לא מכר את הבקר' וכדאוקימנא: בדוכתא דקרי לצמד 'צמד' ולבקר 'בקר' ואיכא נמי דקרי ליה לבקר 'צמד'; דכיון דלאו כולי עלמא קרו ליה לבקר 'צמד' איכא למימר דהאי לוקח הוי מהנהו דקרי לבקר 'בקר', והלכך קאמר ליה מוכר 'צמדי מכרתי לך, ולא בקר'; שהמוציא מחבירו עליו הראיה, והלכך על הלוקח להביא ראיה שהוא מאותן הרגילין לקרוא לבקר 'צמד', ומדלא מייתי ראיה - מפסיד; אבל הכא: דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה - מודו רבנן דהדמים מודיעים: דכיון דידעינן בודאי בהאי לוקח דרגיל לקנות לרדיא וגם הדמים מודיעין - הלכך הדמים ראייה, דכי האי גוונא נמי אמרינן התם: 'היכי דמי אי דקרו ליה לצמד צמד כו' אלא דקרו ליה נמי לבקר 'צמד' - כולה זבין ליה' אלמא היכא דכל בני העיר קורין לבקר 'צמד', אף על פי שקורין לו לפעמים 'בקר' - אמרינן דכוליה זבין: דכיון דידעינן ביה בהאי לוקח שרגיל לקנות נמי לבקר 'צמד' כשאר בני העיר, וגם הדמים מודיעין דבקר עס צמד זבן - הלכך אמרי רבנן דהדמים ראייה; והכא נמי: כיון דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה והדמים מודיעין דלרדיא זבין - ודאי כיון דאיכא מילתא דמוכחא - הדמים ראייה; כן נראה בעיני.)

לא, צריכא דאייקר בישראל וקם בדמי רדיא (וליקא דמים מודיעין; ואיכא דגרט: 'דזל רדיא וקם כי בישראל, והיינו הך).

(ובעי גמרא:) אי הכי למאי נפקא מינה (פלוגתא דרב ושמואל: מאחר ששוה יפה מה שנתן בו)?

נפקא מינה לטרחא (טורח מכירת השור: לשחטו ולמכור הבשר; הלכך אמר רב: הרי זה מקח טעות ויחזיר לו המוכר דמיו).

היכי דמי (דהוי מקח טעות להתחייב המוכר להחזיר הדמים)?

(בבא בתרא צב, ב)

אי דליכא (מעות מצויות למוכר) לאישתלומי (לוקח) מיניה (דמוכר), (אמאי אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר השור?) - ליעכב תורא (עצמו) בזוזה, דאמרי אינשי: 'מן מרי רשותיך (האיש אשר אתה נושה בו) - פארי (סובין בשווייהן) אפרע [רש"י בבא מציעא קיח, א: מבעל חובך - אפילו נותן לך סובין - קבלם] ' (מקרא נפקא לן בפרק קמא דבבא קמא (דף ט), דאמר רב הונא: או כסף ישלם או מיטב שדהו; ואיתיביה רב נחמן לרב הונא: 'שיב' - לרבות שוה כסף; ומשני: הכא במאי עסקינן? - בדלית ליה מעות מצויות; 'דלית ליה' - פשיטא!! מהו דתימא: אמרינן זיל טרח וזבין ואיתי ליה - קא משמע לן)!

לא, צריכא דאיכא (מעות מצויות למוכר) לאישתלומי (לוקח) מיניה (פירש רבנו חננאל: דשמעינן מינה דהיכא דאית ליה מעות ללוה - לא יכול לדחויי למלוה לאפרועי משאר נכסים דבעו שומא, אלא זוזי הוא דפרע ליה, ולא דמי למאן דלית ליה זוזי, דשיימי ליה בי דינא מנכסיה; ויש מי שאומר: היכא דאיתנהו לזוזי דמי זה השור בעינייהו, וצריכא עיון; כן פר"ח, ולא נהירא לי האי לישנא בתרא כלל: דמה לי הני מה לי אחריני? כדפרישית מילתיה דרב הונא: דלא אמרינן 'שיב' - לרבות שוה כסף' אלא היכא דלית ליה זוזי; רב אמר: הרי זה מקח טעות: בתר רובא אזלינן, ורובא (דשוורים) לרדיא זבני; ושמואל אמר לך: כי אזלינן בתר רובא - באיסורא (כגון תשע חנויות מוכרות בשר שחוטה והאחת מוכרת בשר נבילה, דאמרינן: 'במצא הלך אחר הרוב') ; בממונא - לא (לא אזלינן בתר רובא, אלא אחר המוחזק אם יש לו שום טענה)!

<סימן אשה ועבד שור שורין ופירות>:

מיתבי [כתובות טו, ב]: 'האשה שנתאלמנה או נתגרשה (וטוענת "אבדתי כתובתי"; אי נמי במקום שאין כותבין כתובה, כדמפרש בכתובות), והיא אומרת "בתולה נישאתי (ויש לי מאתים)", והוא אומר "לא כי אלא אלמנה נשאתיך (ואין לך אלא מנה)": אם יש עדים שיצאה (מבית אביה לבית בעלה: כשנכנסה לחופה) בהינומא (קלחת דמנמנא ביה כלתא, או) וראשה פרוע (בשוק בשעת כניסה לחופה, שכן דרך הנישאות בתולות) - כתובתה מאתים (ואף על פי שאין לה עדים מעידים על בתוליה, ואין יודעין אם נישאת בתולה או בעולה); טעמא דאיכא עדים, הא ליכא עדים - לא (לא מאתים, אלא) כתובתה מנה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה! ואמאי? לימא: הלך אחר רוב הנשים (שבעולם), ורוב נשים (שנישאות לבעל) בתולות נישאות! (אלא ודאי בממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר המוחזק, כשמואל, וקשיא לרב)? אמר רבינא: משום דאיכא למימר: רוב נשים בתולות נישאות, ומיעוט אלמנות (וזו איכא למימר דמן המיעוט היא, הואיל ואין לה קול כדמפרש ואזיל), וכל הנישאת בתולה - יש לה קול; וזו - הואיל ואין לה קול - איתרע לה רובא.

אי כל הנישאות בתולות יש להן קול - כי איכא עדים (שיצאה בהינומא) מאי הוי (מאחר שהן עצמן אין יודעין אם ניסת בתולה או אלמנה נמצא דאין כאן קול כלל)? מדלית לה קול - סהדי שקרי נינהו (ולא ראוה יוצאת בהינומא)!? אלא: רוב הנישאות בתולות - יש להן קול (מתוך שיש שמחה בנישואי בתולה נזכרים בה בני אדם); וזו - הואיל ואין לה קול - איתרע לה רובא (דבתולות נישאות: דרובן יש להן קול - מכחיש כחו של אותו רוב; וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי - המוציא מחבירו עליו הראיה).

תא שמע [תוספתא פ"ד מ"ד]: 'המוכר עבד לחברו ונמצא גנב (קודם לכן גונב ממון) או קוביוסטוס (גונב נפשות) - הגיעו (ללוקח, ואין כאן מקח טעות); לסטים מזויין (הורג נפשות, וסופו ליהרג) או מוכתב למלכות (ליהרג) - אומר לו "הרי שלך לפניך" (דגברא קטיילא זבין ליה); רישא (תוספתא בבא בתרא פ"ד מ"ד); רישא

(בבא בתרא צג, א)

מאי טעמא (הגיעו והלא אין לך מום גדול מגנב או קוביוסטוס, ואפילו הכי קנה לוקח, ואף על גב דלא קבל עליו מומין בפירושו)? לאו משום דרובא (עבדי) הכי איתנהו (גנבים או קוביוסטוסין, ולדעת כן קנאו הלוקח, וכמי שקבל עליו דמי; אלמא: בממונא אזלינן בתר רובא, וקשיא לשמואל: דכיון דלא אזיל בתר רובא - כ'פלגא ופלגא' דמי, ואם כן אמאי הגיעו? הרי לא היה יודע הלוקח

שהיה בו מום זה, וסתם לוקח - אעבד שפירא יהב זוזי, כדאמר נמי לקמן: 'אפירי שפירי יהב זוזי'; ומום מבטל כל מקח וממכר היבא דלא נודע ללוקח) ?
(ומשני): לא! כולהו הכי איתנהו (גנבים, וכמאן דאמר ליה מוכר בהדיא דמי, שהרי יודע לוקח שהוא גנב) .

תא שמע [בבא קמא פ"ח מ"א; דף ק"א]: 'שור שנגח את הפרה ונמצא עובר בה בצדה, ואינו ידוע (ואין ידוע לבית דין, ולא עדים יודעין, אבל הם יודעין, דלא קתני 'ואינו יודע'; והכי אמרינן ב'שנים או חזין' (בבא מציעא דף ב:); ולרבה בר רב הונא, דאמר: אמר סומכוס אפילו ברי וברי כו') אם עד שלא נגחה (השור) ילדה (ופטור בעל השור), או אם משנגחה ילדה - משלם (בעל השור) חצי נזק לפרה (דשור תם משלם חצי נזק) ורביע לולד (משום דחצי נזק דנלד הוי ממון המוטל בספק, וחולקין; ואליבא דסומכוס מוקמינן לה התם); (ולרב קפרי:); ואמאי (ואמאי חשיב ליה 'ממון המוטל בספק' אליבא דרב דאזיל בממונא בתר רובא)? לימא 'הלך אחר רוב פרות (שילודות בן קיימא ואין מפילות), ורוב פרות מתעברות ויולדות (ופרה זו מן הרובא היתה, והיה לה לילד בן קיימא, כרוב פרות דעלמא), והא - ודאי מחמת נגיחה הפילה (והלכך: ודאי השור נגחה בעודה מעוברת, ומתוך כך הפילה, וליחייב בעל השור חצי נזק לולד? אלא ודאי רובא בממונא לאו כלום הוא, אלא כי 'פלגא ופלגא' דמי, והלכך קאמר סומכוס 'חולקין': דהוי ממון המוטל בספק) ? ! (ומיהו בדשמואל מודי סומכוס דאמרינן 'המוציא מחבירו עליו הראיה': שהרי לא נולד ספק במעשה כי הכא כדפרישית לעיל, שהרי הדבר ידוע היאך היה המכר, ולא הוי 'ממון המוטל בספק' אלא כשנולד ספק בדבר: שאין ידוע היאך היה המעשה.) (ומשני): התם - משום דמספקא לן (כלומר: לעולם בממון הלך אחר הרוב, והתם היינו טעמא דחשיב ליה 'ממון המוטל בספק': משום דכי נמי אזלינן בתר רובא, אכתי איכא ספיקא בהן נגיחת שור למפטריה): דאיכא למימר מקמה (כנגד פניה) אתא (השור, ונגחה), ומביעתותא (ומחמת ביעתותא קודם נגיחה) הפילה (שכך דרך להפיל: מחמת פחד, כמו מחמת נגיחה ממש, וקיימא לן (בבא קמא דף נו:): 'המבעית חבירו פטור מדיני אדם', וכל שכן בהמתו המבעית לבהמת חבירו: דגרמא בניזקין פטור), ואיכא למימר מאחורה אתא (מאחורה ליכא ביעתותא, דהא לא חזיא, ועד דנגח לה - אינה מפלת), ומינגח נגחה והפילה - (והלכך איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי): הוי ממון המוטל בספק, וכל ממון המוטל בספק חולקין. [עיי' תוספות ד"ה איכא למימר]

לימא כתנאי [תוספתא בבא קמא פ"ג מ"ו]: 'שור שהיה רועה ונמצא שור הרוג בצדו (ולא גרסינן: 'על גב הנהר'; ובתוספתא לא גרסינן ליה, ופירוש תינוקות היה; והאי דנקט 'שהיה רועה': משום דדרך שוורים הרבה להיות לשם, ואיכא לספוקי בשוורים טובא): אף על פי שזה (המת) מנוגח וזה מועד ליגח, זה מנושך וזה מועד לישוך - אין אומרים 'בידוע שזה נגחו וזה נשכו (דרבנן לא אזלי בתר אומדנא, ואפילו 'ממון המוטל בספק' לא הוי לשלומי פלגא, דמאן לימא לן שזה נגחו, הואיל ואיכא שוורים אחרים! ולא דמי 'לשור שנגח את הפרה ונמצא עובר בה בצדה ואין אנו יודעין אם נגח את הולד אם לא', ואפ"ה מחייבין ליה פלגא: דהתם היינו טעמא: שהרי רואין שנגח את הפרה, והעמד פרה על חזקתה, והשתא הוא דילדה בשעה שאנו מוצאין עובר בה בצדה); רבי אחא אומר: גמל האוחר (עסוק בתשמיש רביעה, דאמרינן בבכורות (דף ח:)) לגבי תשמיש 'גמל אחור כנגד אחור' וסתם בהמות בשעת תשמיש משתגעות ומכין זכרים זה את זה; (כך שמעתיא מרבינו זקני מנוחתו כבוד) ואיכא דאמרי 'אוחר' כמו 'נוחר'; ולא נהירא) בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו - בידוע שזה הרגו (דמוחק הוא בשעת רביעה להכות; וכל שכן בשור המועד ליגח: שנגח כבר שלש פעמים, ורבותא נקט 'גמל אוחר': אף על פי שמעולם לא נגח ונשך) (בתר אומדנא אזיל בדיני ממונות, והכי אמרינן בסנהדרין בפרק 'אחד דיני ממונות' [דף לז, ב.]; סברוה דרובא וחזקה (דהאי שור המוחזק ליגח) - כי הדדי נינהו: לימא רב דאמר כרבי אחא, ושמואל דאמר כתנא קמא (דמאן דאזיל בממונא בתר חזקה - אזיל נמי בתר רובא) ? אמר לך רב: אנא דאמרי אפילו לתנא קמא: עד כאן לא קאמר תנא קמא התם אלא דלא אזלינן בתר חזקה, אבל בתר רובא - אזלינן (דרובא עדיף מחזקה, ואיכא למימר דרוב שוורים שבעולם נגחוהו, ולכך פטור) ! ושמואל אמר לך: אנא דאמרי אפילו לרבי אחא: עד כאן לא קאמר רבי אחא התם אלא דאזלינן בתר חזקה דהוא גופיה מוחזק (וכיון דהוא עומד בצדו - אזלינן בתר אומדנא), אבל בתר רובא (דליתיה קמן) - לא אזלינן.

תא שמע (ממתניתין; ומשום דאיצטריך לשנויי 'תנאי היא' אקדמיה להאי 'לימא כתנאי' דלעיל מקמי האי 'תא שמע'): 'המוכר פירות לחברו וזרען ולא צמחו, ואפילו זרע פשתן - אינו חייב באחריותן' מאי 'אפילו'? לאו 'אפילו זרע פשתן', דרובא לזריעה זבני, ואפילו הכי לא אזלינן בתר רובא (מאי לאו האי דקתני 'אפילו' - היינו רבותיה: דאף על גב דרוב פשתן הנלקח בשוק - לזריעה קונין אותו, ואפילו הכי לא אזלינן בתר רובא, וקשיא לרב! וליכא לתרוצי דהאי תנא בתר רובא דאינשי אזיל, כדלקמן, ולא בתר רוב זריעה: שרוב בני אדם לוקחין פשתן לדברים אחרים: למאכל ולרפואה, והלכך אינו חייב באחריותן, דאזלינן בתר רוב לוקחין, והכי

¹ תוספתא בבא קמא ג, 1: שור שהיה רועה ויצא שור אחר אחריו נמצא הרועה זה שמת אפ"י זה מנוגח וזה מועד לנגיחה זה מנושך וזה מועד לנשיכה פטור רבי אחא אומר גמל שהיה אוחר בין הגמלים ונמצא שם גמל מת חייב בידוע שזה המיתו...

קתני: אפילו זרע פשתן, דסלקא דעתא אמינא ניזיל בתר רובא דזריעה וניחייב באחריותן - אפילו הכי אינו חייב, דאזלינן בתר רובא דאינשי, ולא תקשי לרב - ליכא למימר הכי: דאם איתא דרובא דאינשי חשוב 'רוב', ורובא דזריעה כמאן דליתיה - לא הוי ליה למיתני 'אפילו': דממאי תיסק אדעתין למיזל בתר רובא דזריעה טפי מרובא דאינשי דליתני 'אפילו'? אלא ודאי הכי קתני: אפילו זרע פשתן, שהיה לנו לחייבו מן הדין: משום דרובא דזריעה שהוא רוב גמור - אפילו הכי אינו חייב: דבממונא לא אזלינן בתר רובא (!) ? (ומיהו אם לא מפני שמוצא תנאים דפליגי בדרב ושמואל - גמרא הוה ליה לשנויי על ידי הדחק 'תנא דמתניתין אזיל בתר רובא דאינשי'; אבל כיון דאשכח תנאי - ניחא ליה טפי לאוקומה כתנאי:)

תנאי היא, דתניא: 'המוכר פירות לחברו וזרען ולא צמחו (כגון): זרעוני גינה שאין נאכלין - חייב באחריותן; זרע פשתן אינו חייב באחריותן (ול' נראה דלא גרסינן כלל בהך ברייתא 'המוכר פירות לחברו ולא צמחו'; ויש ברייתא דוגמתא בתוספתא (רפ"ו) דקתני 'המוכר לחבירו זרעוני גינה שאין נאכלין כו' זרע גינה שאין נאכלין כלל חייב באחריותן, אבל זרע פשתן דנאכל קצת - לעולם אינו חייב, כשמואל); רבי יוסי אומר:

(בבא בתרא צג, ב)

נותן לו דמי זרע (שרוב פשתן שבעולם נזרע); אמרו לו: (אינו חייב באחריותו): הרבה (בני אדם) לוקחין אותו לדברים אחרים (למאכל ולרפואה; וכנגד אדם אחד שקנה עשרה סאין לזריעה - יש מאה בני אדם שקונין מיהת סאה אחת למאכל ולרפואה, ובתור רוב לוקחין אזלינן; ורבי יוסי - בתר רובא דזריעה אזיל: שהיחיד הקונה לזריעה קונה יותר ממאה הקונין למאכל ולרפואה; ומיהו תנא קמא דרבי יוסי - היינו טעמיה: דודאי בתר רובא דזריעה הוה לן למיזל, כרבי יוסי, ולחייבו; אלא שאין הולכין בממון אחר הרוב; דאי לא תימא הכי, אלא אזיל נמי בתר רובא דאינשי - אם כן מאי איכא בין תנא קמא ל'אמרו לו'?) .

מאן 'תנאי'? אילימא רבי יוסי ו'אמרו לו' (דרבי יוסי מחייב כרב, דאזיל בתר רובא, ו'אמרו לו' פטרי, כשמואל, דלא חייש לרובא) - תרוייהו בתר רובא אזלי: מר [רבי יוסי] אזיל בתר רובא דאינשי ומר ['אמרו לו'] אזיל בתר רובא דזריעה (דאפילו תנא ד'אמרו לו' סביא ליה כרב; והאי דפטרי - היינו טעמא: דאזיל בתר רובא דאינשי כדמפרש טעמא: 'הרבה לוקחין אותו כו') ! אלא: אי תנא קמא [כשמואל] ורבי יוסי [כרב], אי תנא קמא [כשמואל] ו'אמרו לו' [כרב] .

תנו רבנן: 'מהו (המוכר זרעוני גינה שאין נאכלין) נותן לו (דאמרינן 'חייב באחריותו'): מה ישלם מוכר ללוקח? - דמי זרע, ולא הוצאה (ולא דמי יציאה, דגרמא בעלמא הוא, ופטור); ויש אומרים: אף הוצאה (יציאת חרישה ושכר פועלים)' (ונראה בעיני דקנסא הוא) ; מאן 'יש אומרים'?

אמר רב חסדא: רבן שמעון בן גמליאל היא .

הי רבן שמעון בן גמליאל?

אילימא רבן שמעון בן גמליאל דמתניתין, דתנן: 'המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן - אינו חייב באחריותן' >הא זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן [מהרש"ל מוחק מילים אלה; וגם המילים 'אימא סיפא' מיותרות] ; אימא סיפא: רבן שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גינה שאין נאכלין - חייב באחריותן' !

תנא קמא נמי הכי קאמר: זרע פשתן - הוא דאינו חייב באחריותן, הא זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן!! ? אלא - לאו הוצאה איכא בינייהו: מר [תנא קמא] סבר דמי זרע, ומר [רבן שמעון בן גמליאל] סבר: אף הוצאה (והכי קתני: רבן שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גינה שאין נאכלין - חייב בכל אחריותן, אפילו יציאה) ?

ממאי? דלמא איפכא (דרבן שמעון בן גמליאל לא מחייב אלא דמי זרע, ומנלן דהא רבן שמעון בן גמליאל היא? אימא רבנן היא, ותנא קמא דברייתא - היינו רבן שמעון בן גמליאל) ?

הא - לא קשיא (אם אין קושיא אחרת - זו אינה קושיא; וכל היכא דאיכא פירכא אחרית - קאמר גמרא 'הא - לא קשיא'): כל תנא בתרא - לטפויי מילתא קא אתי!

ודלמא כולה רבן שמעון בן גמליאל היא, וחסורי מחסרה והכי קתני: 'המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו - אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן; >הא זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן' < - דברי רבן שמעון בן גמליאל, שרבן שמעון בן גמליאל אומר: >זרע פשתן הוא דאינו חייב באחריותן הא< זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן!! ? (אין זה תירוץ דחוק כו', דטוב לנו לחסרה מעט, כדרך משנה שמדברת בקוצר, ולא נימא 'יציאה איכא בינייהו', דהא לא משמע ממתניתין מידי אלא על ידי דוחק; דמשמע דרבן שמעון בן גמליאל היינו תנא קמא! והלכך טוב לפרש דכולה רבן שמעון היא, כדמשמע מתניתין: דרבן שמעון בן גמליאל היינו תנא קמא; ונראה בעיני דהכי גרסינן: ודלמא כולה רבן שמעון בן גמליאל היא, והכי קאמר: 'המוכר פירות לחבירו ולא צמחו: אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן, שרבן שמעון בן גמליאל אומר: זרעוני גינה שאין נאכלין - חייב באחריותן' הא נאכלין אין חייב באחריותן.)

אלא הא רבן שמעון בן גמליאל, דתניא [תוספתא בבא קמא פ"י מ"ד]: 'המוליק חטין לטחון ולא לתתן (במים), ועשאן סובין (כשטוחנין גסין ולא הדק - נשאר בנפה, והוא 'סובין') או מורסן (היא הקליפה העליונה שמוציאין מחטין הכתושין במכתשת); קמח לנחתום ואפאו פת ניפולין (שנופל פתיתיו), בהמה לטבח וניבלה - חייב, מפני שהוא בנושא שכר (ב'הגזל קמא' מתרצינן: אימא מפני שהוא נושא שכר, אבל בחנם - פטור אם אומן הוא, כדאמרינן התם: 'זיל אייתי ראיא דמומחית לתרנגולי ואיפטך' וכן הלכה: דאומן בשכר חייב, בחנם פטור, כדאמר רבי יוחנן התם); רבן שמעון בן גמליאל אומר: נותן לו דמי בושתו ודמי בושת אורחיו; וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: 'מנהג גדול היה בירושלים: המוסר סעודה לחברו וקלקלה - נותן לו דמי בשתו ודמי בושת אורחיו (שזימן אורחים ואין לו מה יאכילם; וכל שכן יציאה: דחסריה ממונא! ומיהו לית הלכתא אלא כרבנן, דפטרי מבשת, דגרמא הוא); עוד מנהג גדול היה בירושלים: מפה פרוסה על גבי הפתח כל זמן שמפה פרוסה אורחין נכנסין (ותקנה טובה היא לקבלת אורחין: שידעו כי שם יאכלו, וילכו שם לאכול); נסתלקה המפה אין האורחין נכנסין' [האחרון בתוספתא ברכות פ"ד מ"ח; והראשון דומה לנוסח שם אך אינו זהה²]; (והא ליכא למימר דמדהשתא נוקי מתניתין דביציאה פליגי, כי היכי דמיפילגי בהן ברייתא, וליהוי 'הלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו': הא לא אמרינן דרבי שסתם המשנה לא בעי לאוקומי מתניתין כרבן שמעון בן גמליאל ביציאה, דלא סבירא ליה כרבן שמעון בן גמליאל; אלא כולה מתניתין רבן שמעון בן גמליאל היא, כדאמר לעיל, וביציאה לא איירי מידי; כן נראה בעיני: דמהיכא תיתי דביציאה פליגי במתניתין, וניהוי הלכה ביציאה כ'יש אומרים' מאחר דאיכא לאוקומי כולה כרבן שמעון בן גמליאל, ולא איירי ביציאה כלל!).

משנה:

המוכר פירות (תבואה) לחבירו - הרי זה (הלוקח) מקבל עליו רובע טנופת לסאה (מקבל עליו רובע הקב של טנופת לכל סאה, דסתם תבואה - דרכה להיות בה רובע טנופת; אבל יותר מרובע - לא, כדמפרש טעמא בגמרא: אי משום דינא אי משום קנסא); תאנים - מקבל עליו עשר מתולעות למאה (דאורחיהו בהכי; והוא הדין אחת לעשר); מרתף של יין (ויש בו חביות הרבה) - מקבל עליו עשר קוססות (יין רע; 'קוססות' נראה לי כמו 'פריה יקוסס ויבש' דיחזקאל (יז)) למאה (כלומר: עשר חביות של יין רע: דסתם מאה חביות - אורחיהו בעשר קוססות, ומחיל איניש; ובגמרא מוקי לה כדאמר ליה "מרתף זה של יין אני מוכר לך"); קנקנים; בשרון (באותו המלכות) - מקבל עליו עשר פיטסות למאה (כדים רעים; ובגמרא מפרש לה).

גמרא:

תאני רב קטינא: 'רובע קטנית לסאה'.
- ועפרורית לא (בתמיה: הא 'רובע טנופת' דמתניתין - לאו בעפרורית מיירי? דעפרורית רובע לא מחיל איניש, אלא רובע קטנית לסאה של תבואה) ? והאמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה דרבה: 'בורר צרור מגרנו של חברו -

(בבא בתרא צד, א)

נותן לו דמי חטין' (שהרי הפחיתו במדה דאיהו הוה מזבין ליה עם החטין: דעפרורית מקבל לוקח; אבל לחזור ולערב - אינו יכול, דהשתא עושה עולה בידים, וכתיב (ויקרא יט, לה) 'לא תעשו עול [במשפט במדה במשקל ובמשורה]', וגם לוקח לא מחיל אלא מה שנתערב מעצמו עם התבואה בעל כרחו של מוכר, וכשבורר הצרור ומשליך חוץ - היזק בידים הוא: שאותן צרורות היו לו שוין כמו חטין; ואי נמי לא חשיבי ליה היזק גמור, דמכל מקום הן גופן אינן שוין כלום ליחייב, מיהא משום דינא דגרמי, כגון השורף שטרותיו של חבירו, והמקדש בכרם, והזורע כלאים בשדה חבירו, דבההיא שעתא קגזיל ליה מיד ממונו אף על פי שאינו ניכר, דהא פסקינן הלכתא בבבא קמא (דף ק.) [כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי; ואמרינן נמי התם [דף צח, ב]: 'הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי ואגבייה כי כשורא לצלמי'; וגרמא בנזקין, דקיימא לן דפטור - היינו כגון שולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן, שההיזק ניכר, אבל אינו עושה אותו בידים, אלא גורם עכשיו שיבא היזק ממילא לאחר זמן; אבל דינא דגרמי: בידים הוא מזיק, אלא שאין ההיזק ניכר] ? (ומשני: קטנית - (מקבל עליו) רובע (כדתני רב קטינא), (אבל) עפרורית - פחות מרובע (פחות מרובע משהו הוא דמקבל, אבל רובע בעפרורית - כיתר מרובע בקטנית - לא מקבל);

² בתוספתא ברכות פ"ד מ"ח: רבן שמעון בן גמליאל אומר: מנהג גדול היה בירושלים: פורסין מטפחות על גבי פתח בזמן; שהמטפחות פרוסים - אורחין נכנסין; נסתלקו - אין רשות לאורחין ליכנס; ועוד מנהג אחר היה בירושלים: מוסר סעודה לטבח: נתקלקל דבר בסעודה - עונשין את הטבח: הכל לפי כבוד בעה"ב והכל לפי האורחין.

ועפרורית - רובע לא? והא תניא: 'המוכר פירות לחברו: חטין - מקבל עליו רובע קטנית לסאה (כלומר: אם חטין מוכר לו - מקבל עליו לוקח כו'); שיעורים - מקבל עליו רובע נישובת לסאה; עדשים - מקבל עליו רובע עפרורית לסאה' (קטנית - אורחיה לגדל בחטין, ונישובת - בשעורים ועפרורית - בעדשים. 'נישובת': קש שניזרה בנישוב) מאי לאו הוא הדין לחטים ולשעורים? (דמקבל עליו רובע עפרורית, והאי דקתני לה גבי עדשים - אורחא דמילתא קתני: שמיני טנופת הללו מצוין, זה בכה וזה בכה) ?

שאני עדשים: דמיעקר עקרי להו (ולא קוצרין הלכך שכיח בהו עפרורית טפי). אלא טעמא דעדשים דמיעקר עקרי להו (כלומר: כיון דאמרת דמיעקר עקרי להו והלכך שכיח בהו עפרורית טובא, אם כן דוקא נקט בעדשים 'רובע עפרורית': משום דשכיח בהו), אבל חטי ושערי לא (אין לומר 'רובע עפרורית', דהא לא שכיח כל כך); תפשוט מינה: חטי ושערי דעפרורית לא מקבל (תפשוט מהא סיוע לדברין שהיית מתרץ 'עפרורית - פחות מרובע'; דאם איתא דהוא הדין לחטי ושערי, ליתני 'רובע עפרורית' בחטין, ואנא אמינא: כל שכן בעדשים)! לעולם (אימא לך): חטי ושערי מקבל (רובע) עפרורית; (ודקשיא לך 'ליתנייה גבי חטין וכל שכן עדשים' -) עדשים איצטריכא ליה: דסלקא דעתך אמינא: כיון דמיעקר עקרי להו יותר מרובע נמי לקבל - קא משמע לן.

אמר רב הונא: אם בא (לוקח להקפיד בטנופת דנראה בעיניו שיש בו טנופת יותר מרובע, ובא לוקח) לנפות (לנפותו לדעת אם יש שם יותר מרובע ונמצא בו יותר) - מנפה את כולו (ויחזיר לו המוכר חטין כנגדן, או מעות, ולא יאמר: "רובע כבר מחלת והמותר אשלם לך"). אמרי לה דינא ואמרי לה קנסא:

אמרי לה דינא: מאן דיהיב זוזי - אפירי שפירי יהיב (דלא מחיל טנופת כלל), (אלא) ורובע לא טרח איניש (מפני שטורח הוא לנפותו בשביל דבר מועט, והלכך: כי ליכא אלא רובע - לא טרח לוקח לנפותו; דכי אמר ליה מוכר ללוקח: "אני אומר שפירות יפין הן, ואם תאמר אינן יפין - או טרח ונפה אותם, או אייתי ראיה כמה יש טנופת, ואשלם לך", ובשביל רובע לא טרח, דיצא שכרו בהפסד טרחו), (אבל כי איכא) יותר מרובע - טרח איניש (טרח לוקח לנפותו), וכיון דטרח (וכיון דהתחיל לטרוח) - טרח בכוליה (טורח ומנפה את כולו, דדבר קל הוא לגמור הניפוי מאחר שהתחיל, והלכך לא מחיל; ומיהו היכא דליכא אלא רובע, אם בא לנפות - הרי בטלה דעתו, ופטור מוכר);

ואמרי לה קנסא: (דמן הדין אפילו טפי מרובע מחיל איניש, ואפירי דלאו שפירי מכל וכל יהיב לוקח זוזי: שיועד הוא דדרך תבואה להיות בה טנופת, ומחיל; הלכך:) רובע שכיח (רובע לא קניט, דהא שכיח, וליכא למימר דערובי עריב בידים), (אבל) יותר לא שכיח (בתבואה), (ואיכא למימר) ואיהו (המוכר) הוא דעריב (בידים); וכיון דעריב - קנסוהו רבנן בכוליה (דאיכא למימר כוליה עירב; ונפקא מינה: דאי ידעינן ביה דלא עירב - אפילו טפי מרובע הוי מחילה, וקנה לוקח והיינו דאיכא בין דינא לקנסא).

<סימן כל תרי שטרי דראבין בר רב נחמן אונאה וקבלנותא>
מיתבי (אלישנא קמא דאמרי ליה דינא קפריך, ולא אקנסא): [כלאים פ"ב מ"א; מועד קטן דף ו'א,] 'כל סאה (תבואה) שיש בה רובע (הקב) ממין אחר - ימעט (דלא ליהוי רובע)' (ואחר כך יזרענו; וכן פירש רבינו חננאל; אי נמי נזרעו, אלא שלא נשרשו עדיין - ימעט, אבל אם נשרשו - אין להם עוד תקנה, שכבר נאסרו בהשרשה, כדנפקא לן בפסחים בפרק 'כל שעה' (דף כה.), מ'המלאה'; והזרע זרוע מעיקרו בהשרשה; ובספרי נמי תניא לה בהדיא 'התבואה משתשריש'); סברוה דרובע דכלאים (האוסר התבואה משום כלאים) כיותר מרובע דהכא (חשוב הוא מן התורה, ולא בטיל, כי היכי דחשיב יותר מרובע טנופת לגבי מכירה: דלא בטיל, והוא הדין דפחות מרובע דכלאים בטל כרובע דטנופת) וקא תני ימעט (ויעמידנו על שיעור הבטל, דהיינו פחות מרובע; ואף על גב דאיסור כלאים חמור הוא: שאין ב"ד יכולין להפקיע איסור, אפילו הכי לא מחמירין ביה למימר דכיון דטרח - ליטרח בכוליה לנפותו כולו, כל שכן גבי מכירה, דקיל: שהרי בית דין יכולין להפקיע ממון של זה לחבירו, דהוה להו למימר 'ימעט ויעמידנו על שיעור הבטל', דהיינו רובע; ואף על גב דאפירי שפירי יהיב איניש זוזי, ובטפי מרובע עביד דטרח בכוליה ולא מחיל - אפילו הכי: כיון דרובע מחיל איניש - בטפי מרובע נמי יעמידנו על רובע, ולא ינפה את כולו! וקשיא לרב הונא דאמר 'מנפה את כולו'!

ומיהו הוה מצי לתרצוי דלא דמי טעם דטנופת לטעם דכלאים כל כך: דהתם במחילה תליא מילתא: דרובע מחיל איניש משום טרחא, אבל יותר מרובע לא מחיל איניש אפילו פחות מרובע שבו, דנקל לו לטרוח בכולו מאחר שמתחיל; אלא דעדיפא מינה קמתרץ ליה:)

לא! רובע דכלאים - כי רובע דהכא דמי (דשניהן בטליו מן הדין; והלכך די במיעוט, דהא אפילו מיעוט לא הוה צריך, דהא בטיל, אלא חומרא בעלמא הוא, כדמפרש ואזיל; אבל יותר מרובע דכלאים אימא לך שאם בא למעט - ממעט את כולו)

אי הכי (דמשום חומרא דכלאים ממעט ולא מן הדין) - אמאי ימעט? משום חומרא דכלאים.

אי הכי

(בבא בתרא צד, ב)

אימא סיפא: 'רבי יוסי אומר: יבור (יברור את הכל) אי אמרת בשלמא (דרובע דכלאים) כיותר מרובע טנופת דמי (והאי 'ימעט' - מן הדין הוא), בהא קא מיפלגי: תנא קמא סבר לא קנסינן התירא אטו איסורא, ורבי יוסי סבר: קנסינן (היינו דאתא רבי יוסי למימר 'יברור את הכל', וסבירא ליה כרב הונא, דאמר 'אם בא לנפות - מנפה את כולך')! אלא אי אמרת כרובע דמי (אבל כיון דאוקמת דמן התורה אפילו מיעוט אינו צריך, אלא חומרא הוא) - אמאי (אתא רבי יוסי להוסיף חומרא אחרת על זו, ולמימר) 'יבור'? (ואיכא ספרים דכתוב בהו 'תא שמע מסיפא', ולסיועי לרב הונא קאתי.)

התם היינו טעמא דרבי יוסי: משום דמיחזי כי מקיים כלאים (מאחר שמתחיל למעט ומניח מקצתו, ומיחזי כאילו מטיל אותן בידים חזרען במתכוין ואי כבר נזרעו בקרקע ובירר קצת ושייר קצת - נראה כמקיים בקרקע כלאים; ונפקא לן מקרא במועד קטן ובתורת כהנים דלוקה).

תא שמע [בבא מציעא פ"ג מ"ד; דף לז,א]: **'שנים שהפקידו אצל אחד: זה מנה וזה מאתים; זה אומר "מאתים שלי" וזה אומר "מאתים שלך": נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו'** (אלישנא דקנסא פריך: שמע מינה לא קנסינן אמותר, והכא נמי אמאי קנסוהו רבנן בכוליה אלא במותר רובע)!?

הכי? השתא: התם ודאי מנה למר ומנה למר, הכא - מי יימר דלאו כוליה ערובי עריב (דכיון דרגלים לדבר דעירב בו בידים: דהאיכא יותר מרובע - איכא למימר דכוליה עריב)?

תא שמע מסיפא: 'אמר רבי יוסי: אם כן מה הפסיד הרמאי (לא יבא להודות, דהא לא מפסיד מיד)? אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו' (ולסיועיה קאתי) !?

הכי? השתא: התם ודאי איכא רמאי, הכא מי יימר דערובי עריב (כלל)?

תא שמע [תוספתא פ"ה מ"ט; בבא קמא ל"ב; בבא מציעא ע"ב,א]: **'שטר שיש בו רבית (פלוגי ליה מפלוגי מנה במאתים עד זמן פלוני) - קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית - דברי רבי מאיר'**! [יש מפרשים (ריב"ם) שלדעת רבי השטר פסול, ואינו גובה בו, אך החוב קיים, וגובה כמלוה על פה; ואחרים (תוספות) סוברים שקנס רבי מאיר והחוב בטל].

הכי? השתא: התם משעת כתיבה הוא דעבד ליה 'שוקא' (משעת כתיבה קעבר המלוה אלא תשימונ עליו נשך, דמהכא נפקא לן בפרק 'איזהו נשך'), הכא מי יימר דערובי עריב?

תא שמע מסיפא: 'וחכמים אומרים: גובה את הקרן [בשטר, עם האחריות], ואינו גובה את הרבית'!?

הכי? השתא: התם ודאי קרנא דהתירא הוא, הכא מי יימר דכוליה לא ערובי עריב?

תא שמע: (לקמן בפרק 'בית כור' פ"ז מ"א, לקמן ק"ג,ב) תנן: **"בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל" כו'** ואם אמר לו "הן חסר", "הן יתר" - אפילו פחת רובע לסאה או הוסיף רובע לסאה - הגיעו דהיינו שלשים דבעים לבית כור דהוי שלשים סאין; 'יתר מיכן - יעשה חשבון ויחזיר לו' כיון דאיכא מותר מרובע; ותני רבין בגמרא דתני רבין בר רב נחמן [לקמן ק"ד,ב]: **'לא את המותר (של רובע לכל סאה) בלבד הוא מחזיר, אלא מחזיר לו את כל הרבעין כולן** (כל שלשים רבעים של בית כור ומותרותיהם - הכל מחזיר) **'אלמא היכא דבעי אהדורי - כולה מהדר** (דהיכא דבא לשלם - משלם את כולו; ולעיל נמי: היכא דבא לנפות - מנפה את כולו; ומסייעא לרב הונא, ואלישנא קמא: דאמרי לה 'דינא' קמסייע: דהכא והתם חד טעם הוא: דרובע מחיל איניש, אבל כי איכא טפי מרובע - הוי דבר חשוב ולא מחיל מיד)! **הכי? השתא:**

(בבא בתרא צ"ה, א)

התם (גבי "בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך" בדין הוא דמחזיר לו את כל הרבעים, דמעיקרא לא אקני ליה מוכר מיד בייתור על מדת החבל אלא משום) **"הן חסר" "הן יתר" אמר ליה** (בהדיא; אבל מסתמא לא הוה קני יתר על הבית כור ואפילו כל שהוא), **מיהו רביע - לא חשיב, יתר מרביע - חשיב: דכיון דחזי ליה לאיצטרופי בתשעת קבין - הויא לה ארעא חשיבתא באפי נפשא, והדרא (הלכך) כיון דאיכא דבר גדול כל כך: יתר מרובע לסאה - לא הוה מחילה כלל, דקרקע חשוב הוה בפני עצמו, דלהכי אהני מאי דאמר ליה "בית כור" והאי דקאמר ליה "הן חסר הן יתר"; מיהו להכי אהני: דאי לא הוה יתר על המדה כי אם רובע - הוה מחיל ליה, אבל יתר מרובע - לא הוה מחילה כלל, והדר; והוא הדין לחסרון: דרובע נמי הוי מחילה, יתר מרובע לא הוי מחילה, והדר ללוקח; אבל גבי רובע טנופת: דאף על גב דלא אמר ליה "הן חסר הן יתר" הויא מחילה מסתמא, דהא שכיח טנופת רובע, ולעולם אימא לך: כי איכא נמי יתר מרובע - הויא רובע מחילה, ויחזיר המותר: דאם בא לנפות אינו מנפה את כולו; ולמאי דפשיט ליה התם: דאי אמר ליה "בית כור" סתמא, כמאן דאמר ליה "הן חסר הן יתר" דמי, והויא נמי מחילה רובע לסאה, ויותר מרובע יחזיר הכל - הוה ליה**

לשנויי הכא: 'הכי השתא התם מעיקרא בית כור אמר ליה', דמשמע לא פחות ולא יותר, מיהו רובע הויא מחילה, טפי מרובע לא הויא מחילה כלל, והדר הכל: דאין דרך להיות בבית כור יותר מבית כור; אבל הכא - דודאי אית ביה טנופת - לעולם אימא לך דלא ינפה אלא את המותר על הרובע; ונראה בעיני דהכי גרסינן לה, דכי האי גוונא מתרין לקמיה: 'הכי השתא התם מעיקרא שוה בשוה א"ל כו'; וכן עיקר.

תא שמע [בבא מציעא נב, – דברי רבא]: '**האונאה: פחות משתות - נקנה מקח** (לגמרי, ולא יחזיר לו המאנה כלום, דמחילה היא), **יותר משתות - בטל מקח, שתות - קנה ומחזיר אונאה** (אליבא דרבי נתן, אבל אליבא דרבי יהודה הנשיא: רצה אומר "תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתי" - בפרק הזהב) ' **אמאי** (מחזיר כל האונאה בין בשתות בין ביתר משתות) ? **ליהדר עד פחות משתות** (ניהדר המותר שעל הפחות משתות, דהא פחות משתות מחיל איניש, ואין כאן לא אונאת שתות ולא אונאת יתר משתות, אלא אונאת שני 'משהויין': משהו יתר משתות ומשהו פחות משתות, דאיך מחילה הוה) ? (אלא - לאו) **שמע מינה: כל היכי דבעי לאהדורי - כולה מהדר** (אם בא לנפות מנפה את כולו כרב הונא) ! ?

הכי? השתא: התם מעיקרא "שוה בשוה" אמר ליה (מוכר ללוקח, ובכך נתרצה לוקח, ואם אינו שוה - לא יתרצה, והלכך בדין הוא דאפילו פחות משתות יחזיר), **מיהו פחות משתות לא ידיעה במנה ומחיל איניש** (מיהו לכך אין מחזיר: דכיון דלא ידיע כל כך, וכשוה דמי - הויא מחילה); (אבל) **שתות - ידיעה ולא מחיל איניש** (ולא מחיל מידי); **יתר משתות מקח טעות הוא ובטל מקח** (אבל גבי פירות - דאורחא דמילתא היא שיש שם טנופת - התם ודאי איכא למימר דמחיל לגמרי, ואפילו היכא דאיכא יתר מרובע - הרובע מיהו הויא מחילה).

תא שמע: 'המקבל (פועל שמקבל עליו בשכר) **שדה מחברו ליטע** (כל שדה חבירו כשיעור שיכולין ליטע, כגון ממטע עשרה לבית סאה): **הרי זה** (בעל השדה) **מקבל עליו עשר בוריות למאה** (אם יש עשרה אילנות בורות שאין עושין פירי - לא יצטרך מקבל ליטע אחרים תחתיהן, דאורחיהו דאילנות להיות בהן בוריות כל כך, ומחיל); **יותר מכאן** (כגון י"א למאה) - **מגלגלין עליו את הכל** (יטע לו י"א אילנות תחתיהן) ' (דהשתא ליכא מחילה כלל; ולעיל נמי: אם בא לנפות - מנפה את כולו, כרב הונא) ! **אמר רב הונא בריה דרב יהושע: כל יתר מכאן** (מעשר בוריות למאה) - (אין לנו לחייבו לחזור וליטע את היתר על עשר אילנות לבד) : (דהרי הוא באותו מותר, כשבא ליטע אותו) **כבא ליטע מתחלה דמי** (כאילו בא עכשיו ליטע שדה אחר מתחלה דמי, שהרי קרקע הרבה יש שראוי ליטע, וחשוב שדה שלם בפני עצמו, והרי הוא כאילו לא עשה כלום מעיקרא מקבלנותו, שהרי קיבל שדה ליטע, ועדיין - כשיש יתר מעשר בוריות - הרי יש לו שדה ליטע! הלכך: כשאמר לו בעל הבית "נסע לי שדה זו" - ליטע את כל השדה אמר לו, והרי לא קיים את תנאו היכא דנשאר י"א בוריות; וכשבא לחזור וליטע - יטע את כולו, דכמתחיל עכשיו לקיים את תנאו דמי, ובאילן אחד שיטע - לאו כלום הוא: שהרי הרוב של שדה נשתייר עדיין שלא נטעו; והיכא דלא נשארו מתחלה כי אם עשר בוריות למאה - לא הקפיד בעל השדה בדבר מועט כזה, ומשראוי לקרות 'שדה' - כגון י"א אילנות למאה - חשיבי, ולא מחיל כלל; אבל גבי טנופת יתר מרובע לסאה: כיון דרובע שכיח - מחיל, כי איכא טפי מרובע - נמי המותר ישלם, והרובע מחיל, דהא ליכא למימר התם 'כל יתר מרובע כבא להחזיר לו את הסאה מתחלה' דמי: דהא סאה זבין ליה עם רובע טנופת, וכי משלם ליה מותר דרובע - הרי נתקיימה מכירתו, וקיים תנאו, ולא דמי למקרקעי, דחשיבי: ד"א בוריות הרי הן שדה הניכר לעינים, ולא מחיל מידי; אבל יתר מרובע טנופת דמטלטלי ליכא קפידא כל כך, אלא שישלים לו תנאו, ולעולם אימא לך: אין מנפה את כולו).

מרתף של יין וכו' [מקבל עליו עשר קוססות למאה קנקנים; בשרון - מקבל עליו עשר פיטסות למאה] : **היכי דמי** (מתניתין, דקתני "מרתף של יין" - מקבל עליו כו': דמשמע: המוכר לחבירו מרתף של יין; אבל אין אנו יודעין איזה לשון אמר המוכר ללוקח בשעת מכירה) ? **אי דאמר ליה** (מוכר ללוקח) **"מרתף של יין** (אני מוכר לך) **"סתם** (ולא קאמר "זה") - **קשיא** (ברייטא דלקמן, דקתני: 'נותן לו יין שכולו יפה', ומתניתין קתני 'מקבל עליו עשר קוססות למאה'), **אי דאמר ליה** **"מרתף זה של יין** (אני מוכר לך) **"קשיא** (נמי הך ברייתא דלקמן, דקתני: 'נותן לו יין הנמכר בחנות') : **אי דאמר ליה "מרתף זה"** (ולא הזכיר יין) **קשיא** (ברייטא דקתני 'אפילו כולו חומץ הגיעו'), **דנניא:** **"מרתף של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין שכולו יפה** (דסתם יין יפה בעינו, ולא מקבל עליו עשר קוססות: דלא דמי לרובע טנופת לסאה ועשרה מתליעות תאנים למאה, דלא חשיבי וגם שכיחי ומחיל, אבל חביות של יין - דבר גדול הוא כל חבית בפני עצמו, וגם לא שכיח כל כך, והלכך: כי אמר ליה סתמא - יפה בעינו); **"מרתף זה של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין הנמכר בחנות** (היינו: כולו קוססות! והכי מוכח לקמיה בשמעתא, דלהכי אהני "זה": כמות שהוא); **"מרתף זה אני מוכר לך" - אפילו כולו חומץ הגיעו** ("מרתף זה" - אפילו חומץ משמע) ! **לעולם** (מתניתין) - **דאמר ליה "מרתף של יין" סתם** (ולא קאמר ליה "זה"; הלכך יין טוב בעינו, ומקבל עשרה קוססות למאה: דעבידי דשכיחי ומחיל), (ודקשיא לך ברייתא, דקתני יין שכולו יפה -) **ותני ברישא דברייתא** (הכי) : ' (נותן לו יין שכולו יפה) **ומקבל עליו עשר קוססות למאה** ".

ובסתם - מי מקבל (בתמיהה: דאוקמת למתניתין בסתם, ואפילו הכי מקבל עשר קוססות למאה) ?
והא תאני רבי חייא: 'המוכר חבית יין לחברו' (רבואת נקט: דסלקא דעתך לשתייה לאלתר קא בעי ליה, או למכרו, ולא להכניסו באוצר) - (קא משמע לן): **נותן לו יין שכולו יפה** (ואם איתא דמקבל קוססות - הכא נמי נימא: הגיעו אפילו הוא יין קוסס) ?
שאני חבית: דכולא חד חמרא הוא (אבל בחביות טובא - מקבל עשרה קוססות למאה) .
והא תני רב זביד דבי רבי אושעיא: 'מרתף של יין אני מוכר לך' - **נותן לו יין שכולו יפה**; **"מרתף זן של יין אני מוכר לך"** - **נותן לו יין שכולו יפה**, ומקבל עליו עשר קוססות למאה,

(בבא בתרא צה, ב)

וזהו 'אוצר' ששנו חכמים במשנתנו (כלומר: היינו 'מרתף' דמתניתין; אלמא מתניתין – ב"מרתף זה של יין" קמירי, ולא בסתם; והיינו טעמא: דאהני "של יין" למכור יין יפה, ואהני "זה" לקבל קוססות; דאמר ליה "מרתף זה של יין אני מוכר לך" ;
אלא מתניתין נמי דאמר ליה "זה" .

קשיא "זה" א"זה" (ברייתא דלעיל ורב זביד קשיין אהדי דלעיל קתני ב"מרתף זה של יין" דנותן לו יין הנמכר בחנות, והכא בדבד זביד קתני "שכולו יפה" וקיבל קוססות [כלומר: שמקבל עליו שיהיו בתוכם עשר קוססות]) !?

לא קשיא: הא (ברייתא דרב זביד) - **דאמר ליה "למקפה"**, **הא - דלא אמר ליה "למקפה": דרב זביד - דאמר ליה "למקפה"** (שאמר: "יין לצורך להטעים מאכל וליתן לתוך התבשיל אני מוכר לך", דהיינו יין טוב ומתקיים הרבה, שמעט מעט מסתפקין ממנו; והלכך אהני מאי דאמר ליה "למקפה" ליתן יין טוב, ואהני זה לקבל עשר קוססות למאה), **ברייתא דקתני 'נותן לו יין הנמכר בחנות' - דלא אמר ליה "למקפה"** (הלכך: כיון דקאמר 'זה נותן לו יין הנמכר בחנות', והאי דקאמר 'של יין' - למעוטי חומץ, אבל רישא דהיא ברייתא קמייתא: דקתני "מרתף של יין סתמא אני מוכר לך" - נותן לו יין שכולו יפה' פלוגתא לקמן אי מיירי נמי כמו מציעתח בדלא אמר ליה "למקפה" או בדאמר ליה); **הלכך (מילתיה דרב זביד קמפרש): "מרתף של יין" ואמר ליה: "למקפה" - נותן לו יין שכולו יפה**; **"מרתף זה של יין" ואמר ליה: "למקפה" - נותן לו יין שכולו יפה**, ומקבל עליו עשר קוססות למאה; **"מרתף זה של יין", ולא אמר ליה "למקפה" - נותן לו יין הנמכר בחנות** (אברייתא דלעיל קאי, ורישא דידה פליגי בה לקמן; ומיהו סיפא, דקתני "מרתף זה אני מוכר לך" - אפילו כולו חומץ - הגיעו' - בדלא אמר ליה "למקפה" מיירי: דאילו אמר ליה "מרתף זה למקפה אני מוכר לך" - צריך ליתן לו יין שכולו יפה, ומקבל עשר קוססות למאה, כדתני רב זביד גבי "מרתף זה של יין"; ואוקימנא דאמר ליה "למקפה": דלא שנא "מרתף זה אני מוכר לך" מ"מרתף זה של יין אני מוכר לך" היכא דאמר ליה "למקפה": דלמקפה משמע מיין טוב, דלא היו רגילין למקפה כי אם ביין טוב; ואם נתמצי לומר (הב"ח) היו רגילין נמי לתת חומץ במקפה - אפילו הכי אין לומר "מרתף למקפה אני מוכר לך" בשביל חומץ; דכל חומץ מתקיים הוא, ומחמיק יותר ויותר, ו"מרתף חומץ" היה לו לומר; והכי מוכחא מילתא כדפרישית: דמשום הכי לא קתני בדבד זביד דין של "מרתף זה אני מוכר לך" כדקתני בברייתא קמייתא: דכיון דבדאמר ליה "למקפה" מיירי רב זביד, תנא "מרתף זה של יין אני מוכר לך", והוא הדין ל"מרתף זה אני מוכר לך", דהיינו הן והאי דנקט 'של יין' - רבואת הוא: דאף על גב דאמר ליה "של יין", ואמר ליה נמי "למקפה" - אפילו הכי מקבל עשר קוססות למאה) .

איבעיא להו: "מרתף של יין" (סתם, דלא אמר ליה "זה") - ולא אמר ליה "למקפה" (נמי) - מאי (ומשום דאיכא חזא לטיבותא וחזא לריעותא קבעי לה: מי מדמי לה "מרתף זה של יין" ואמר ליה "למקפה", דקתני בדבד זביד דנותן לו יין יפה ומקבל עשר קוססות? דכי היכי דהתם איכא חזא לריעותא: דקאמר "מרתף זה" וחזא לטיבותא: דאמר ליה "למקפה" - הכא נמי איכא חזא לטיבותא: דאמר "מרתף של יין" ולא אמר "זה", וחזא לריעותא: דלא אמר ליה "למקפה"? או דלמא נותן לו כולו יין יפה, הואיל ולא אמר "זה" ואף על גב דלא אמר ליה "למקפה", דמאן דזבין חמרא מסתמא למקפה בעי ליה, ולא למכרו בחנות, וגם שלא יהיו בו קוססות, ולא דמי לתאנים מתליעות ולא לסנופת שבתבואה, משום דכל חבית של יין - דבר חשוב הוא ומקפיד עליו? והשואל הזה יודע היה שיש לדקדק מברייתא דלעיל דנותן לו יין כולו יפה, ומדבד זביד יש לדקדק דמקבל עליו קוססות, כדמפרש לקמיה; והכי קבעי גמרא: מי דייקא מברייתא דאינו מקבל ומשום האי טעמא דפרישית, ודבד זביד תריצי לה כדלקמן? או דלמא דייקין מדבד זביד דמקבל, ומשום טעמא דפרישית, וברייתא מתרצית לה כדלקמן) ? (כן שיטת גמרא) .
פליגי בה רב אחא ורבינא: חד אמר מקבל (דסבירא ליה טעמא כדפרישית), **וחד אמר לא מקבל** (אלא כולו יין יפה נותן לו; וטעמא – כדפרישית: דמסתמא קפדינן אחביות קוססות טפי ממתליעות בתאנים וסנופת בתבואה) :

מאן דאמר מקבל - דייק מדבד זביד (כלומר: משום דסבירא ליה דמקבל - מפרש להא דרב זביד דוקא, ואידך ברייתא מתוך לה דלא קשי ליה, כדלקמן: דאף על גב דאיכא למידק מברייתא שפיר דאינו מקבל, ומצי לתרוצי לדבד זביד כדלקמן - אפילו הכי לא ניחא ליה למימר הכי, שאחר סברתו הולך, ומתוך הברייתות לפי דעתו), **דקתני 'מרתף של יין אני מוכר לך' - נותן לו יין שכולו יפה'** ואוקימנא (לסיפא, דקתני "זה") **דאמר ליה "למקפה"** (והוא הדין לרישא; ודייקין מינה: טעמא דנותן לו 'שכולו יפה' - דאמר ליה "למקפה", הא לא אמר ליה "למקפה" - מקבל); **טעמא (דנותן לו 'שכולו יפה') דאמר ליה "למקפה", הא לא אמר ליה "למקפה" - מקבל**

(והא דלא קמפליג ותני בדידה: במרתף של יין סתמא, וניפלוג בין אמר ליה "למקפה" ללא אמר ליה - היינו טעמא, דכולה כדאמר ליה "למקפה" קמפלגי, והיינו נמי בדידה);
ומאן דאמר לא מקבל - דייק מברייא, דקתני: "מרתף של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין שכולו יפה, ואוקימנא (למציעתא דברייא) דלא אמר ליה "למקפה" (והוא הדין לרישא).
ולמאן דדייק מדרב זביד קשיא ברייתא?!
חסורי מחסרא והכי קתני: 'במה דברים אמורים? דאמר ליה "למקפה" ' (והאי דלא קמיידי כולה בדאמר ליה "למקפה" - דשלשה דינין אתא לאורויי ביין, ולמימרא: דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה, וזימנין נותן לו כולו יין רע הנמכר בחנות, וזימנין דאפילו כולו חומץ - הגיעו);
הא לא אמר ליה "למקפה" - מקבל; ו"מרתף זה של יין" ולא אמר ליה "למקפה" - נותן לו יין הנמכר בחנות;
ולמאן דדייק מברייא - קשיא דרב זביד, דאוקימנא דאמר ליה "למקפה";
הא לא אמר ליה "למקפה" - מקבל?!
הוא הדין דאף על גב דלא אמר ליה "למקפה" - לא מקבל (והכי קתני הא דרב זביד: "מרתף של יין אני מוכר לך" - אין בו חילוק בין אמר ליה "למקפה" ללא אמר ליה, אלא נותן לו יין שכולו יפה; אבל אם אמר ליה "מרתף זה של יין אני מוכר לך" - אז יש חילוק בדבר: דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה, אלא שמקבל עליו עשר קוססות, וכגון דאמר ליה "למקפה", אבל אי לא אמר ליה "למקפה" נותן לו יין הנמכר בחנות, והאי דלא תני ליה בהדיא האי חילוק דיין הנמכר בחנות - היינו משום דכולה ביין יפה בעא לאורויי לן דינא);
והאי דאוקימנא דאמר ליה "למקפה" - משום דקשיא זה אזה (ומיהו רישא - בדלא אמר ליה "למקפה" נמי מיידי).

אמר רב יהודה: יין הנמכר בחנות (כלומר: יין רע מכל יינות הנמכרים בחנות) - מברכין עליו "בורא פרי הגפן" (דחשיב פירי, ולא מברכין עליו "שהכל נהיה בדברו" אף על גב דנתן 'ועל כולן אם בידך שהכל נהיה בדברו יצא'); ורב חסדא אמר: גבי חמרא דאקרים (אייגר"א בלע"ז, היינו יין קוסס) למה לי (לברך עליו אלא "שהכל נהיה בדברו")?
(והאי יין הנמכר בחנות הוא יין רע, שריחו חומץ וטעמו יין עדיין, כדלקמן.)

מיתבי [ברכות מ,ב]: 'על הפת שעפשה ועל היין שהקרים (שהחמיץ, שקורין טורנייר) ועל תבשיל שעברה צורתו אומר "שהכל נהיה בדברו" (ולמעוטי אתא: דלא יברך על הפת ברכת "המוציא", דהא לאו 'לחם' הוא, ועל היין לא יברך "בורא פרי הגפן", ועל התבשיל - אם הוא מחמשה המינים, כגון דייסא - לא יברך בורא מיני מזונות)!
אמר רב זביד: מודה רב יהודה בפורצמא דמיזדבן אקרנא (יין רע יותר מאותו הנמכר בחנות, שאינו נמכר אלא בקרנות העיר, בפרשת דרכים, שיש שם לוקחין הרבה ואין מדקדקין מה יקנו כפי שעה; ובפירוש רבנו חננאל גרס 'בפרצופא': שנשתנה מראיתו ופרצופו מתוך שהוא רע הרבה).

אמר ליה אביי לרב יוסף: הא רב יהודה הא רב חסדא (דפליגי); מר - כמאן סבירא ליה (מברכין או אין מברכין)?
אמר ליה: מתניתא ידענא,

(בבא בתרא צו, א)
דתניא [תוספתא תרומות פ"ד מ"ח; קידושין עט,א; נדה ב,ב]: 'הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה (משאר חביותיו על בטחונה של זו החבית, כלומר: שמפריש ממנה לצורך שאר חביות) והולך (נטל הימנה מעט והפריש ממנו תרומה ומעשר ושתה הימנו לידע אם היין היותר בחבית טוב, וישתה, או ימכור משאר חביותיו מדי יום יום, ויפריש מזו החבית לתרומה ולמעשרות ותחיתיהן: היום מפריש מעט, לפי מה שימכור משאר חביותיו, ולמחר מעט, ואומר: "הרי תרומה ומעשר של זה שאני מוכר ושותה - באותה חבית"; ולפיכך בודק: דאין מפרישין מן החומץ על היין, דשני מינין הן אליבא דרבי [בפרק 'המוכר את הספינה'; אבל לרבנן - לכתחלה אין מפרישין, ואם עשה - עשו], ואחר כך (לסוף חודש או שני חדשים) נמצאת חומץ: כל שלשה יום - ודאי, מכאן ואילך ספק' (לקמיה מפרש);
(לפי שיש לפרשה בשני עניניו, כדלקמן, קבעי): מאי קאמר? אמר רבי יוחנן: הכי קאמר: כל שלשה ימים הראשונים (סמוך לבדיקה) - ודאי (היה) יין (דבפחות משלשה ימים - אין היין נעשה חומץ, ויפה תרם מה שתרים באותן שלשה ימים, ואין צריך הלוקח מזה באותן שלשה ימים לחזור ולהפריש: דאפילו אם התחיל להחמיץ עם סילוק ידיו - אין שמו 'חומץ' עד שלשה ימים, ואף על פי שכבר יש לו ריח חומץ, כדמפרש ואזיל; דרך היין המחמיץ להריח מתחלה ריח חומץ, והולך ומריח יותר ויותר עד שנהפך אפילו טעמו לחומץ; וקים להו לרבנן דמשהתחיל להחמיץ הוי ריחו כל שלשה ימים חומץ וטעמו יין, אבל משלשה ואילך - יכול להיות חומץ גמור); מכאן ואילך - ספק (דשמא לא התחיל להחמיץ עד שלשה ימים קודם שנמצא חומץ, והשתא בשעת מציאה הוא דנעשה חומץ, הלכך הוי תרומה מספק, ויחזור ויתרום).
מאי טעמא (הוי כל שלשה ימים ראשונים ודאי יין, ושלשה ימים האחרונים ספק חומץ)? חמרא מעילאי עקר (במקרה זה, היות ופתח את החבית מלמעלה, ונכנס אויר [
(הב"ח: "כלומר: נעקר טעם יין ממנו, ומתחיל להחמיץ מלמעלה בפי החבית, ומעט מעט מתחמץ ויורד כל שלשה עד דבסוף שלשה נעשה כולו חומץ; וכל זמן שלא החמיץ כולו - הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא),

והאי (חמרא) - (הא) טעימיה ולא עקר (הא טעימיה ובדקיה האי גברא בפי החבית, ומצאו טוב, ועדיין לא התחיל להחמיק) ! (והלכך: אפילו) אם תמצא לומר (דמיד) בתר דטעימיה עקר (התחיל להחמיק) הוה ריחא חלא וטעימיה חמרא (עד סוף שלשה ימים משהתחיל להחמיק). וכל ריחיה חלא וטעימיה חמרא - חמרא (והלכך דין הוא דבתר טעמא אזלינן ולא בתר ריחא וחמרא הוא, והיינו יין הנמכר בחנות, דלרבי יוחנן הוי יין; ומהאי טעמא גופיה הוי ספק אפילו כל שלשה ימים האחרונים, ולא ודאי חומץ: דאיכא למימר: זה שלשה ימים האחרונים שהתחיל להחמיק, והוי טעימיה חמרא עד עכשיו שנגמר חמוצו) ;

ורבי יהושע בן לוי אמר: כל שלשה ימים האחרונים - ודאי חומץ (והוי טבל גמור: דרבי יהושע אזיל בתר ריח, כדמפרש ואזיל; וכיון דעתה נמצא חומץ - ודאי התחיל להריח ריח חומץ זה שלשה ימים, דבפחות משלשה ימים לא נעשה חומץ גמור), מכאן ולהלן [להלן=והללא, כלומר במקרה זה: אפורה] ספק (ואפילו שלשה ימים הראשונים - ספק, דאמרין: שמא עם סילוק ידי הבודק התחיל להריח, ובתר ריחא אזלינן; והלכך יין הנמכר בחנות - לאו חמרא הוא); מאי טעמא? חמרא מתתאי עקר [ממקום השמרים, אפילו בלי שנפתח]; ואימור עקר ולא אדעתיה (רבנותא נקט, לאשמועינן דאיכא למימר דאפילו בשעת בדיקה כבר היה חומץ; ומיהו אינו צריך לכל זה: דאפילו טבירא ליה נמי כדלרבי יוחנן, דמעילאי עקר - איכא לאוקומי שפיר, כדמפרש ואזיל); ואם תמצא לומר מעילאי עקר, והא טעימיה ולא עקר? דלמא בתר דטעימיה עקר: הוה ריחיה חלא וטעימיה חמרא, וריחיה חלא וטעימיה חמרא - חלא.

דרומאי מתנו משמיה דרבי יהושע בן לוי: ראשונים - ודאי יין, אחרונים - ודאי חומץ; אמצעיים - ספק. (דרומאי משמיה דרבי יהושע אמרין: דהאי דקתני בברייתא 'שלשה ימים ודאי' - בין אשלשה ימים ראשונים בין אשלשה ימים אחרונים קאי, והכי קאמר: שלשה ימים הראשונים - ודאי יין, דאפילו עם סילוק ידי התחיל להחמיק - הוי 'ריחיה חלא וטעימיה חמרא' עד שלשה ימים, והלכך הוי חמרא, דקם ליה רבי יהושע בן לוי בשיטתיה דרבי יוחנן, ד'ריחיה חלא וטעימיה חמרא - חמרא הוא'; אחרונים ודאי חומץ, כדמפרש טעמא לקמן: כגון שנמצא חומץ חזק מאד, דודאי כבר עברו שלשה ימים שנעשה חומץ גמור הואיל ונתחזק כל כך: דבבביר משלשה ימים משהחמיק - אינו נעשה סיפתקא; ומיהו רבי יוחנן לא מוקי לה בסיפתקא; אי נמי לית ליה הך סברא: דלא שנא סיפתקא ולא שנא חומץ: כל שלשה ימים אחרונים נמי ספק.)

הא גופא קשיא: אמרת 'ראשונים ודאי יין' - אלמא 'ריחיה חלא וטעימיה חמרא - חמרא', והדר אמרת 'אחרונים ודאי חומץ', אלמא 'ריחיה חלא וטעימיה חמרא - חלא' (דאי סלקא דעתא 'ריחיה חלא וטעימיה חמרא - חלא הוא', אם כן אמאי ודאי יין? האיכא למימר דעם סילוק ידי התחיל להריח ריח חומץ מעט, ומההיא שעתא הוה ליה חומץ) ! ?

(לעולם 'ריחיה חלא וטעמא חמרא - חמרא הוא' כדמוכח רישא; וסיפא דקתני 'אחרונים ודאי חומץ' - היינו טעמא:) כגון דאשתכח חלא סיפתקא - דאי לאו דעקר תלתא יומי - לא הוה משתכח חלא סיפתקא (דמיידי כגון דמשתכח חומץ חזק יותר מדאי, שהדבר ידוע שזה שבעה ימים שהתחיל להחמיק, ולסוף שלשה נעשה חומץ, ובשלשה האחרונים נתחזק, ונתחזק מאד ונעשה סיפתקא חזקה).

כמאן פשט ליה (רב יוסף לאביי? כמי משניהן היה מפרש הברייתא דקתני 'שלשה ימים' ודאי, דנשמע מינה אי אזלינן בתר ריחא או בתר טעמא) ?

פליגי בה רב מרי ורב זביד: חד אמר כרבי יוחנן וחד אמר כרבי יהושע בן לוי (ונראה לי דהלכתא כרבי יוחנן, דהא דרומאי משמיה דרבי יהושע בן לוי קיימי כוותיה).

(לעיל - סוף דף צה, ב - אמר רשב"ם הסבר כללי לסוגיא: [אמר ליה] [רב יוסף] המתניתא ידענא. דקתני בה 'שלשה ימים ודאי', ומהתם שמעינן אי מברכין או אין מברכין, כדמפרש לקמיה: דאיפליגו בה רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי, ומפרשינן לקמן כמאן מנייהו פשט ליה רב יוסף לאביי; כלומר: כמי משניהם הוה משמע ליה ברייתא דנדע היאך אהדר ליה לאביי; ומיהו רב יוסף לא קאמר ליה לאביי פלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהושע: דאם כן הוה לן למימר לקמן הכי, ואמרין 'מאי קאמר? ואמר רבי יוחנן כו', אלא - לאו שמע מינה גמרא קאמר לה, לפרושי הך ברייתא, ורב יוסף לא אמר לאביי יותר, אלא "מתניתא ידענא דתניא כו", ומפרשינא לה הכי: דמהכא שמעת לה לבעיא שילך; כן נראה בעיני.)

איתמר: המוכר חבית יין לחברו והחמיצה (בתוך אותה חבית של מוכר בבית לוקח): אמר רב: כל שלשה ימים הראשונים ברשות מוכר, מכאן ואילך ברשות לוקח (שהדבר ידוע שאין היין מחמיק בפחות משלשה ימים משהתחיל להריח ריח חומץ; ונהי נמי ד'ריחיה חלא וטעימיה חמרא - חמרא הוא', אפילו הכי באחריות מוכר הוא, שהרי נתקלקל כבר ברשותו, וכמי שמכר לו חומץ דמי, דודאי משהתחיל להריח חומץ - סופו להעשות חומץ, ודמי למוכר יין ונמצא חומץ, דתנן ב'המוכר את הספינה' (לעיל דף פג:)) דהוא מקח טעות; ואף על פי ששתה הימנו לוקח ולא טעם בו ריח חומץ כשלקחו - אפילו הכי: כיון דהחמיק תוך שלשה הדבר ידוע דבשעת מכירה הוי ריחיה חלא; והא דתנן לקמן בפירקין (דף צז:): 'המוכר יין לחבירו והחמיק אינו חייב באחריותו' רב מוקי לה לאחר שלשה, אבל תוך שלשה - לא קרינן 'המוכר יין לחבירו והחמיק' אלא 'המוכר יין לחבירו ונמצא חומץ'; אי נמי מוקי לה בקנקנים דלוקח, כרבי יוסי בר רבי חנינא: דאיכא למימר 'קנקן גרם להחמיק מהרה'; והא דנקט 'חבית של יין' - רבותא היא: דסלקא דעתא אמינא לשתיה לאלתר קזבין ליה, ולא הוה ליה לשהויי, וליפטר מוכר - קא משמע לן) ;

(בבא בתרא צו, ב)

ושמואל אמר: חמרא אכתפא דמאריה שוואר (אינו חייב באחריותו אע"פ שהחמיץ בתוך חבית של מוכר, משום ד'חמרא אגבא דגברא שוור': על כתף האדם מדלג, כלומר: מזלו גורם: חטא של בעל היין, כדנפקא לן לקמן (דף צח), מדכתיב 'אף כי היין בוגד'; והלכך פטור מוכר, דאמר ליה מוכר ללוקח: "לתא דידך קגרים" (כך שמעתי מרבינו זקני בבבא מציעא (דף קו): וכך מצאתי בתשובות הגאונים וכן עיקר): עבד רב יוסף עובדא כוותיה דרב בשיכרא, וכוותיה דשמואל בחמרא (דן דינא) כוותיה דשמואל).
והלכתא כוותיה דשמואל (דמוכח סתם מתניתין לקמן בפרקין כוותיה דשמואל).

תנו רבנן: אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים ואחד שמרי יין (הוא 'תמד': שנותנין מים על גבי שמרים, ומתמדין אותן, ושותין אותן) - מברכין עליהם 'שהכל נהיה בדברו' (אבל לא 'בורא פרי העץ' בשכר תמרים, ולא 'בורא פרי האדמה' ו'בורא מיני מזונות' על שכר שעורים, דלא חשיבי, ולא 'בורא פרי הגפן' בשמרי יין); אחרים אומרים (א'שמרי יין' קא'): שמרים שיש בהם טעם יין - מברך עליהן 'בורא פרי הגפן'.

רבה ורב יוסף, דאמרי תרוייהו: אין הלכה כאחרים.
אמר רבא: דכולי עלמא: רמא תלתא ואתא ארבעה - חמרא הוא;
רבא לטעמיה, דאמר רבא: כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא - לאו חמרא הוא; רמא תלתא (כוסות מים) ואתא (נמי) תלתא (ולא יותר) - ולא כלום הוא (אף על פי שיש בו טעם יין [אינו נידון כיון], דכולי עלמא לא פליגי ולא כלום! כלומר: אפילו 'אחרים' מודו דאינו יין חשוב לברך עליו 'בורא פרי הגפן'; דאף על גב דאשכחן פלוגתא בשיליה 'הכל שוחטין' (חולין דף כה): בין רבי יהודה ורבנן, ב'המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו': דרבי יהודה מחייב; ולקמן נמי מיייתי לה הני מילי גבי מעשר, ומשום חומרא דמעשר: דאפילו רבי יהודה מודי דאין מפרישין ממנו על יין גמור, אבל לגבי ברכת היין - שהיא חשובה - לא יברך אלא 'שהכל', שהרי על כולן, אם אמר 'שהכל נהיה בדברו' - יצא, והלכך לכתחלה שפיר דמי); כי פליגי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא: דרבנן סברי: תלתא עייל (במים) תלתא נפיק (ואותן תלתא נפיק) - פש ליה פלגא, ופלגא (חמרא) בשיתא פלגי מיא - ו'לא כלום' הוא; ואחרים סברי: תלתא (מים) עול, תריין ופלגא (מים) נפיק (דאין דרך לצאת כל הנכנס, אלא מן המים נשארו, והוציאו היין, דפירא קפי מלעיל) - פש ליה כוזא (חד כוס שלם של יין), וכוזא בתרי ופלגא (של מים וכל שהוא) חמרא מעליא הוא (דחמרא ופירא מעליא הוי, מדליכא על חד תלתא מיא; אבל לעיל: דרמא תלתא ואפיק תלתא - אין לומר שמן המים נשארו, והיין יצא: דאין רגלים לדבר, הואיל ולא מצא יותר מכדי מדתו, כי הכא! ואי נמי נפיק מן היין פלגא, הוא דנפק וחד פלגא בחמשה פלגי מיא - לאו כלום הוא); וביותר מכדי מדתו - מי פליגי? (אבל לא פריך 'ובכדי מדתו לא פליגי' בתמיה, כדפרישית טעמא: דנהי דגבי מעשר פליגי - משום חומרא דמעשר, גבי ברכת היין - מודי להו רבי יהודה לרבנן דמברך שהכל). והא תנן:

(בבא בתרא צו, א)

[מעשות פ"ה מ"ו; פסחים מב, חולין כה, ב] 'המתמד (מים בשמרים) ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו - פטור (מעשר); ורבי יהודה מחייב' עד כאן לא פליגי אלא בכדי מדתו, אבל ביותר מכדי מדתו (פורתא) - לא פליגי (לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה, אלא מחייבין במעשר; והוא הדין לברכת היין: דהא רבנן - חומרא לית להו גבי מעשר, דהא בכדי מדתו לא מחייבי אלא משום דחשיבי ליה 'יין' - הוא דמחייבי ביותר מכדי מדתו, והלכך לגבי 'בורא פרי הגפן' נמי חשיב)! הוא הדין דאפילו ביותר מכדי מדתו פליגי, והאי דקא מיפלגי בכדי מדתו - להודיעך כחו דרבי יהודה (דמחייב; ולהודיעך כחו דרבנן לא איצטריך למיתני 'יותר מכדי מדתו'; דמילתא דפשיטא הוא דפטור, דפורתא חמרא במיא טובא בטיל, וליכא חידוש כלל לא'שמו עינן', דפטרי רבנן ביותר; ומילתיה דרבי יהודה חשיב חידוש גדול לחומרא: ואף על גב דליכא טעם יין - מחייב).

בעא מיניה רב נחמן בר יצחק מרב חייא בר אבין: שמרים שיש בהן טעם יין מהו (לברכת היין)? (וברייתא לא הוה שמיע ליה, דאי הוה שמיע ליה - הכי הוה ליה למימר: 'הלכה כאחרים או אין הלכה כאחרים?')
אמר ליה: מי סברת חמרא הוא? קיוהא בעלמא הוא!
פפ

תנו רבנן: 'שמרים של תרומה (שנתן לתוכן מים, ושנה, ושילש): ראשון (מים ראשונים [שהכניסו והוציאו] משם) ושני אסור (לזרים; וכל הני - חומרות בעלמא נינהו, מדרבנן, ובמצא כדי מדתו מיירי), ושלישי מותר (ואפילו יש בו טעם יין); רבי מאיר אומר: אף שלישי (אסור אם יש בו) בנותן טעם; ושל מעשר (כלומר של מעשר שני) - (תמד) ראשון אסור (לאכול חוץ לירושלים; אבל מעשר ראשון - דלויים - מותר לזרים, ודלא כרבי מאיר), שני מותר;
רבי מאיר אומר: אף שני בנותן טעם;

ושל הקדש - שלישי אסור ורביעי מותר;
 רבי מאיר אומר: אף רביעי בנותן טעם'.
 ורמינהי: 'של הקדש לעולם אסור, ושל מעשר לעולם מותר'. קשיא הקדש אהקדש
 קשיא מעשר אמעשר?!?
 הקדש אהקדש - לא קשיא: כאן בקדושת הגוף (דחמירא) יין שהוקדש לנסכים,
 ושמים שלו אסורים בשביל מעט יין המעורב בו), כאן בקדושת דמים (שהקדיש חבית יין לבדק
 הבית, וימכר ויקחו בדמיו צרכי בדק הבית);
 מעשר אמעשר נמי לא קשיא: כאן במעשר ודאי, כאן במעשר דמאי
 (שהופרש מפירות הלקוחין מעם הארץ, ואקילו ביה רבנן, משום דרוב עמי הארץ מעשרין הן).
 אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק: כדרך שאמרו לענין
 איסורן (דבתרומה: ראשון ושני הוי יין, ושלישי הוי מים, ושל מעשר: הראשון יין, והשני מים, וכן כולן)
 - כך אמרו לענין הכשירן (דראשון ושני של תרומה חשוב נמי יין לענין הכשר, והראשון של
 מעשר חשיב יין לענין הכשר, וכדמפרש ואזיל; וכל זה - חומרא מדרבנן הוא, דמדאורייתא כולהו חשיבי מים
 בעלמא, כדאמרן לגבי מעשר דמאי, וכרבנן ד'אחרים';
 וקבעי גמרא: 'הכשירן' דמאי (על איזה הכשר הוצרך לומר 'כך אמרו' לענין הכשרן של מים או
 של יין)? אי דמאי - אכשורי מכשרי! אי דחמרא - אכשורי מכשרי
 (דכתיב (דברים לב) 'תשתה חמר', וכתיב 'וכל משקה אשר ישתה וגו' (ויקרא יא)) (הא תרווייהו מכשרי
 פירות לקבל טומאה, ומאי נפקא לן מיניה אי הוי חמרא אי מיא)?!
 לא, צריכא (כלומר: לא נפקא לן מינה אלא) שתמדו (להיחא דתרומה ומעשר) במי
 גשמים (דצריכי מחשבה; אבל אי חשבינן ליה יין - מכשיר בלא מחשבה, דבו הוא דכתיב (שם) 'וכי יותן
 מים' - מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה)!
 (ופרכינן: וכיון דקא שקיל ורמי להו למנא (וכיון דשפכיניהו האי גברא להני מי
 גשמים ממנא שניטפו בו למנא דשמים) - אחשביניהו (ומכשרי! ומאי נפקא לן מינה? לא שנא מעשר
 ולא שנא תרומה - לעולם מכשרי)?
 לא, צריכא שנתמד מאליו (שנפלו הגשמים לתוך השמרים; והלכך: בתרומה, דראשון ושני
 חשיב יין, לענין הכשר נמי מכשרי, אבל שלישי - דחשוב מים לגבי תרומה, לענין הכשר נמי 'מי גשמים'
 ניהו, ולא מכשרי, דלא הוה בהו מחשבה).
 (ופרכינן: ואכתי מאי נפקא מינה? והא) וכיון דקא נגיד (מושך) קמא קמא (ראשון
 ושני) - אחשביניהו (גלי דעתיה דניחא ליה שירדו גשמים לכאן לעולם: אולי יקלטו טעם יין, ושלישי
 לתרומה נמי מכשר, ולא שנא יין ולא שנא מים: אכשורי מכשרי, ומה חילוק יש עדיין בהכשרן)?!
 אמר רב פפא: בפרה ששותה ראשון ראשון (והלכך: בשלישי ליכא שום מחשבה ולא
 מכשר שלישי דתרומה ושני דמעשר; ולא מצי לתרוצי 'בשנשפך ראשון ראשון': דכיון דלא נשתהה שם כלל,
 אלא נופל ונשפך - אין ידוע לעולם מהו 'תמד שני' או 'תמד שלישי').

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: 'אין אומרים קידוש היום אלא
 על היין הראוי לינסך על גבי המזבח (משום 'הקריבהו נא לפחתך' (מלאכי א),
 כדלקמן, וביין הראוי לברך עליו 'בורא פרי הגפן' קאמר דאף על גב דמברכין עליו 'בורא פרי הגפן' לקידוש
 היום - מיהא לא חשיב)';
 (ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט): למעוטי מאי? אילימא למעוטי יין מגתו
 (תירוש) - והא תאני רבי חייא: 'יין מגתו לא יביא (משום דכתיב 'הסך נסך'
 שכר' (במדבר כח) - מידי דמשכר), ואם הביא - כשר (דליכא עיכובא; אי נמי: 'הסך נסך' - מכל
 מקום)', וכיון ד'אם הביא - כשר' אנן אפילו לכתחלה נמי (וכיון
 דלנסכים כשר בדיעבד - לגבי קידוש חשיב לכתחלה, דלא חמיר קידוש כניסוך),

(בבא בתרא צז, ב)
 דואמר רבא (כלומר: ואם תעלה על דעתך לדמויי קידוש לניסוך, ולמימר דלכתחלה אין מקדשין עליו -
 האמר רבא): 'סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום'
 (אלמא דמקדשין עליו לכתחלה)!
 ואלא למעוטי מפיה (של חבית) ומשוליה (סמוך לשמרים כדתנן במנחות [19, ב-ג, 19א]
 בפרק 'כל הקרבנות': 'אינו מביא מפיה מפני הקמחין, ולא משוליה מפני השמרים')? - והא תני רבי
 חייא 'מפיה ומשוליה לא יביא, ואם הביא כשר'!
 ואלא למעוטי יין כושי (שחור), בורק (לבן, ורע הוא כמו ברק - ברקאי (יומא דף
 כח.)), היליסטון (יין מתוק וחלש מאד), של מרתף (כלומר: סתם יין של מרתף שלא נבדק;
 ומשום דאיכא חביות קוסטות, כדתנן במתניתין קאמרינן דלא יביא, ומיהו אם הביא - כשר, ואף על גב
 דאמרינן בסמוך דיין קוסט פסול לנסכים - הני מילי בודאי, אבל הכא - מי יימר דהוא קוסט?), של
 צמוקים (פרכילי ענבים יבשים ועשה מהן יין)? - והא תניא 'בכולן לא יביא,
 ואם הביא כשר'!
 ואלא למעוטי יין קוסס (הוא יין הנמכר בחנות, ופסול הוא, דלא הוי 'שכר', ולא ראוי להיות
 שכר כיון מגתו דסופו מיהא להיות 'שכר'), מזוג (אינו בכלל 'שכר'; ובספרי דריש הכי: 'ונסכו רביעית

היין: חי אתה מנסך, ולא המזוג), מגולה (ואיכא למיחש שמא שתה הימנו נחש), ושל שמרים (תמד), ושריחו רע (מוסרח אבל יש בו טעם יין), דתניא: 'בכולן לא יביא, ואם הביא – פסול'!

למעוטי מאי (מהני פסולים דהך ברייתא אתא רב למעוטי) ? **אי למעוטי** (יין) **קוסס** (אתא למימר דאין אומר עליו קידוש היום, הא 'בורא פרי הגפן' מברכין) - (ואמאי? הא) **פלוגתא דרבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי היא** (לעיל דף צו): דלרבי יוחנן - חמרא הוא, ואפילו לענין קידוש שפיר דמי: דכיון דלגבי תרומה חשיב ליה 'יין' - הוא הדין לגבי קידוש, דלא שנא קידוש מ'בורא פרי הגפן' אלא לענין מיאוס, כדלקמן, משום 'הקריבהו נא לפחתך'; ולרבי יהושע בן לוי - חלא הוא, ואפילו 'בורא פרי הגפן' אין מברכין, כדאמרן לעיל! ואי סבירא ליה כרבי יוחנן, הכי הוה ליה למימר: 'מברכין עליו בורא פרי הגפן', ואנא אמינא דהוא הדין לקידוש! ואי כרבי יהושע בן לוי סבירא ליה, הכי הוה ליה למימר: 'אין מברכין עליו אלא 'שהכל'!! **אי למעוטי מזוג** - **עלויי עלייה** (לקידוש), **דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: 'מודים חכמים לר"א** (דפליגי בניסוך, ומכשרי במזוג; כן נראה בעיני; ולא ידענא פלוגתייהו היכא) **בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים** (דלא חשיב לשתייה חי אלא מזוג, וביינות שלהן מיירי, דדרו על חד תלתא מיא) '!! **אי למעוטי מגולה** - **סכנה היא** (ואפילו בלא קידוש אסור לשותות)!! **אי למעוטי** (תמד) **של שמרים** - **היכי דמי: אי דרמא תלתא ואתא ארבעה** - **חמרא מעליא הוא; אי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא** - **פלוגתא דרבנן ו'אחרים'** היא (וקיימא לן כרבנן דאפילו 'בורא פרי הגפן' לא מברכין) ?!

אלא למעוטי שריחו רע (גירסת הרשב"ם: ומשום הקריבהו נא לפחתך; משום מיאוס; ומיהו 'בורא פרי הגפן' מברכים עליו, דריחיה חמרא וטעמיה חמרא, אלא שהסריח קצת משום דמונח בכלי מאוס; והכי קאמר רב: אין אומר קידוש היום אלא על היין נקי והגון שראוי לנסך מחמת נקייתו על גבי המזבח; ולא אתא רב למעוטי בהאי כלל שאר יינות שאין מנסכין על גבי המזבח, כגון יין קוסס ומזוג, אלא הנהו יינות שמתוך שמאוסין - פסולין לניסוך משום 'הקריבהו נא לפחתך', דפסולין נמי לקידוש משום האי טעמא גופיה) . **ואיבעית אימא: לעולם למעוטי מגולה;** (ודקשיא לך סכנה הוא -) **ואף על גב דעבריה במסנת** (גירסת הרשב"ם: 'כגון דעבריה במסנת' דמותר לשתייה; ואיצטריך למימר דלקידוש פסול), **כרבי נחמיה** (דאמר 'ארס נחש צף ועומד במקומו', ויש לו תקנה בסינון) [במסכת סוכה בשילהי פרק רביעי]; - **אפילו הכי** (מלאכי א, ח) [וכי תגישון עור לזבח אין רע, וכי תגישו פסח וחלה אין רע] **הקריבהו נא לפחתך הירצץ או הישא פניך** [אמר ה' צבאות] (גבי [בהמה] חולה כתיב; אלמא כל דבר מגונה אסור לקרבן) .

בעא מיניה רב כהנא חמוה דרב משרשיא מרבא: חמר חוורין (נראה בעיני דהיינו 'יין בורק' דתניא לעיל: לא יביא, ואם הביא כשר; וברייתא לא שמיע ליה) - **מהו** (לנסכים) ? (ויש מפרשים לקידוש, ולא נהירא) . **אמר ליה:** (משלי כג, לא) **אל תרא יין כי יתאדם** [כי יתן בכיס עינו יתהלך במישרים] (שמשכר יותר מדאי; אלמא יין אדום קודם לנסכים, ד'שכר' כתיב בהו) .

קנקנים בשרון וכו' [מקבל עליו עשר פיסטות למאה] : **תאנא: פיסטות נאות ומגופרות** (פיסטות דאמרן דמקבלין עשר למאה - אינן שבורות ורעועות ממש, דאם כן אפילו אחת לא מקבל, אלא נאות כשאר קדירות שבשרון, ומגופרות בגפרית, והגפרית סותם את השבר ומחברו קצת, ויכולין להשתמש בהן קצת, אלא שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין; והואיל ולא הוו שבורין לגמרי - מקבל עליו עשר למאה; ופירוש כתוב בספרים: כשבא לבשלן מביא גפרית ונותן בהן האור ומלחכתן האור עם אותו גפרית ונראות מבושלות והן נאות) . **(הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל: 'תנא: יתר על כן בכולן מחזיר את השאר ונוטל את הדמים ממנו' וברייתא מצאתיה בתוספתא (פ"ו מ"ב); ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה, וילפינן מינה לדון כן: דהמותר על י' קוסטות ופוטטות - יחזיר, אבל העשר - הגיעוהו; דליכא למימר 'ערובי עריב' כלגבי טנופתא, וליכא למימר נמי 'אפירי שפירי יהיב', דטעמא דטריחא לא שייך הכא.)**

משנה: **המוכר יין לחבירו והחמיץ - אינו חייב (המוכר) באחריותו** (בשעת מכירה יין הוה); **ואם ידוע שיינו מחמיץ (בכל שנה) - הרי זה מקח טעות** (כדמוקי לה בגמרא, כדאמר ליה "למקפה": דאי לא אמר ליה "למקפה" - למה יתחייב באחריותו? הרי היה יכול לשותותו! [ולא איבעי ליה לשהויי, דהא אפילו אי רובא לשהויי זבני - אין הולכין בממון אחר הרוב; וכל שכן השותא: דפלגא לשתייה ופלגא לשהייה]); **ואם אמר לו "יין**

(בכא בתרא צח, א) [המשך המשנה] **מבושם** (שיתקיים כדרך המתקיימין) **אני מוכר לך** - **חייב להעמיד לו עד העצרת** (אבל לא מן העצרת ואילך, שחום תקופת תמוז מקלקל אפילו יין מבושם) ;

ו' ישן' (ואם מוכר לו יין ישן) - (יתן לו) משל אשתקד (שנה המוקדמת לזו שאנו עומדים בה);
ו' מיושן' - משל שלש שנים (משנה דקודם אשתקד, דהו להו שלש שנים עם שנה שאנו עומדין בה).

גמרא:

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: לא שנו (דאינו חייב באחריותו) אלא בקנקנים דלוקח (שקבל הלוקח היין בחביותו, דאיכא למימר כליו גרמו; ומיהו סיפא דקתני 'ואם ידוע כו' - התם ליכא למימר 'כלי הלוקח גרמו', דאנן סהדי שהיין רגיל בכך), אבל בקנקנים דמוכר - (מצי) אמר ליה (לוקח אפילו לזמן מרובה) "הא חמרך והא קנקנך (דודאי יינך וכליך גרמו)" (דסבירא ליה דמימות הבציר הוה יין מקולקל כבר, אלא שאין ניכר הדבר עד שעת חימוץ, כדאמרינן ב'איזהו נשך' (בבא מציעא דף עג:): 'מעיקרא דחמרא - חמרא, דחלא - חלא ההוא שעתא הוא דמבחר' [עד כאן בגמרא שלנו, אך יתכן ולרשב"ם היו עוד המילים]: אנפשייהו חמרא; ולרב, דאמר לעיל 'כל שלשה ימים ברשות מוכר' איכא לאוקומי מתניתין בקנקנים דלוקח ואפילו תוך שלשה, או בקנקנים של מוכר ולאחר שלשה; והלכך מוכר פטור).

וכי קנקנין דמוכר - מאי הוי? (למה יפטיד מוכר?) לימא ליה (הא מצי אמר ליה מוכר דלוקח): "לא איבעי לך לשהויי?" (דאפילו לרב, דאמר (לעיל דף צב.) 'המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הרי זה מקח טעות' - הני מילי משום דרובא לרדיא זבני, אבל הכא - רובא לאו לשהויי זבני, ויפטיד לוקח).

לא, צריכא דאמר ליה "למקפה" (להסתפק מעט מעט לקדירות, דהיינו לשהויי).
ומאי דוחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא לאוקמא למתניתין (רישא דמתניתין) בקנקנין דלוקח (לחוד), ודאמר ליה למקפה (ולא בקנקנים דמוכר?) משום דמוקי למתניתין בדאמר ליה "למקפה"? - לוקמא בקנקנין דמוכר, ודלא אמר ליה "למקפה" (ד'המוכר יין' סתם קתני, ולא שנא קנקנים דלוקח ולא שנא קנקנים דמוכר קתני מתניתין דאין מוכר חייב באחריותו, משום דלא איבעי ליה לשהויי) !

אמר רבא: מתניתין קשיתיה, דקתני: 'אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות'; אמאי (הוה ליה 'מקח טעות')? לימא ליה "לא איבעי לך לשהויי" (דהא רובא לאו לשהויי זבני) "אלא לאו שמע מינה דאמר ליה "למקפה" (והוא הדין לרישא; והיינו טעמא דברישא פטור מוכר: דאיכא למימר 'קנקנים דלוקח גרמו'; ובסיפא חייב - הואיל וידוע שיינו רגיל להחמיץ כל שנה) - שמע מינה!

ופליגא (הא דרבי יוסי ברבי חנינא דמוקי לה בקנקנים דלוקח - ולא דמוכר - משום דמצי אמר ליה "הא חמרך והא קנקנך") דרב חייא בר יוסף (דאיהו מוקי לה נמי בקנקנים דמוכר, ואף על גב דאמר ליה "למקפה", כדמוכח סיפא - אפילו הכי מוכר פטור, דלא מצי אמר ליה "הא חמרך והא קנקנך"), דאמר רב חייא בר יוסף (דלאו קנקנים דמוכר גרמו, אלא): חמרא - מזלא דמריה גרים (מזלא דלוקח - שהוא בעליו של יין - גרים), שנאמר: (חבקוק ב, ה) ואף כי היין בוגד גבר יהיר וגו' [ולא ינוה אשר הרחיב כשאל נפשו והוא כמות ולא ישבע ויאסף אליו כל הגוים ויקבץ אליו כל העמים] (ואף כי היין בוגד באדם - למה? משום דגבר יהיר וגו'; גאותו של אדם שמגיס דעתו בדבר שאין בו - גורם שהיין בוגד בו: דסבורין שהוא יין ונמצא חומץ, מדה כנגד מדה; ומיהו סיפא - כיון דאמר ליה "למקפה" ולא מצי אמר ליה "לא איבעי לך לשהויי" ולא מצי למימר ליה "מזלך גרם" מאחר שהדבר ידוע שיינו מחמיץ - הלכך חייב מוכר).

אמר רב מרי: האי מאן דיהיר - אפילו אינשי ביתיה (אשתו) לא מיקבל (שמבזה אותו), שנאמר (שם) גבר יהיר ולא ינוה; מאי 'ולא ינוה'?

בנוה שלו.

אמר רב יהודה אמר רב: כל המתגאה בטלית של תלמיד חכם (דעביד כדאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף נז:)) 'טלית של תלמידי חכמים כיצד? כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח' וצניעותא יתירתא הוא, וגטות הוא למי שאינו תלמיד חכם) ואינו תלמיד חכם - אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה: כתיב הכא 'ולא ינוה' וכתיב התם (שמות טו, יב) [נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעוזך] אל נוה קדשך.

אמר רבא: האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא לחנוואה אדעתא לסבוייה (מוסר חבית שלו לחנווני כדי למכור את היין בחנותו, וישתכר החנווני קצת ובעל הבית לא יקבל מעותיו אלא לאחר שיקבל החנווני מן הלוקחין, וחמרא ברשותא דמריה קאי, ואין החנווני אלא שליח בעלמא ליטול שכר טרחו), ותקיף אפלא או אתילתא (והלכך: אם החמיץ אפלא או אתילתא דדנא קודם שמכר כולו) - דינא הוא דמקבל לה מיניה (דינא הוא דמקבל בעל הבית כל ההפסד; וכגון שלא פשע שליח - דהיינו חנווני - מידי בשליחותו, כדמפרש ואזיל; ואף כי היין בוגד, ליכא למימר גבי חנווני: דהא אין לו חלק בו! וגם לא הקנקן שלו הוא, ואכתי ברשות מריה קמא איתיה); ולא אמרן (דהפסיד בעל הבית) אלא דלא שני (לוקח) בברזא (לעשות נקב אחר בחבית), אבל שני בברזא - לא (איכא למימר דהוא גרים);

ולא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא (ולא נתעצל חנווני במכירתו), אבל מטא יומא דשוקא – לא.

ואמר רבא: האי מאן דקביל חמרא (מחבריה למחצית שכר, והקנקנים דמוכר, והוא קיבלו בדמים בשער של עכשיו בעיר הזאת, והריוח יחלוק, וכל מקבלי ממון - למחצית שכר הוה: מפקיד ונפקד קרובים לשכר וקרובים להפסד, והרי הוא באחריות שניהם להפסד כמו לשכר, כדאמרן (בבא מציעא דף קד:)) 'הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון' ואם הוקיר או הוזל או נגנב או נאבד - לשניהם נאבד והוזל; אבל אמר לו בעל היין למקבל: אפילו אם הוקיר - לא יהא לך רשות למכרו בכאן, אלא) אדעתא דממטי ליה (זיל ואמטייה למלכות אחרת:)) לפרותא דוול שפט (שבאותו מקום היו מוכרים יין ביוקר), ואדמטי התם זל (וקודם שהגיע לשם זל היין בכל המקומות ופיחת מכדי דמים שקיבלו) - דינא הוא דמקבל (בעל היין) ליה (את כל הזול: דכיון דאפילו אם הוקיר מיד לא היה לו רשות למכרו עד שמגיע לפרותא דוול שפט - לענין זולא נמי ברשותא דבעל היין קאי; ומיהו לגבי גניבה ואבידה - ברשותיה דמקבל נמי קאי; וכן אם נעשה חומץ, כדלקמן: שהרי באחריותו הוא, וקרינא ביה 'אף כי היין בוגד', דמזלא דתרווייהו גרים: שבאחריות שניהן הוא עומד, ושניהן בעליו של יין). ('ופשע דלא אמטייה' לא גרסינן.)

איבעיא להו: הוה חלא (מקמיה דאמטייה להתם) מאי (מי מקבל בעל היין כל ההפסד, דהא אפילו גבי מכירה גמורה מקבל, משום דאמר ליה לוקח: "הא חמרך והא קנקנך" היכא דאמר ליה "למקפה", דלא מצי אמר ליה מוכר "לא איבעי לך לשהויי", וכל שכן הכא: דלא מכר לגמרי, וגם אמר ליה "זיל אמטייה אפרותא דוול שפט": שצוה להשהותו, דמצי אמר ליה מקבל "הא חמרך והא קנקנך", כרבי יוסי ברבי חנינא? או דלמא לא מקבל כל ההפסד, אלא פלגא, דמצי אמר ליה "מזלך נמי גרם, שבאחריות שנינו עומד", ו'היין בוגד' קרינא ביה, כרב חייא בר יוסף)?

אמר ליה רב הלל לרב אשי: כי הואן בי רב כהנא - אמר לן 'חלא - לא (כלומר: לא מקבל בעל היין כל ההפסד; ואף על גב דכמאן דאמר ליה "למקפה" דמי ואיבעי לשהויי, משום דמזל שני הבעלים גורם), ודלא כרבי יוסי ברבי חנינא. ואיכא דאמרי אפילו חלא נמי מקבל; כמאן? כרבי יוסי ברבי חנינא (דמוקי למתניתין בקנקנים דלוקח, אבל בקנקנים דמוכר סבירא ליה דאמר ליה לוקח "הא חמרך והא קנקנך" היכא דאמר ליה "למקפה"; והכא נמי: כיון דאמר ליה "זיל אמטייה" כו' - הרי צוה לו להשהותו! ונראה בעיני דלית הלכתא כרבי יוסי ברבי חנינא, אלא כרב חייא בר יוסף: דמזלא דגברא גרים אלא אם כן ידוע שיינו מחמין, ודאמר ליה "למקפה": דהא שמואל קאי כוותיה, ואמרן לעיל 'עבד רב יוסף עובדא בחמרא כוותיה דשמואל').

ישן משל אשתקד כו' [ו'מיושן' - משל שלש שנים]:

(בבא בתרא צח, ב)

תאנא: ומיישן והולך עד החג (היכא דאמר ליה "מיושן" צריך שיהא של שלש שנים שלימות, ושיתקיים ויתיישן עד גמר שנה שלישית זו, דהיינו עד החג: עד הבציר, שזו היא תורת 'מיושן': להתקיים שלש שנים שלימות; ואם יחמין קודם החג - הרי הוא באחריותו של מוכר).

משנה:

המוכר מקום לחבירו וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו (כדמפרש לקמיה בית חתנות לבנו שלקח אשה, ודרך האב לעשות לבנו יציע קטן סמוך לביתו, שאין דרך החתן לדור אצל חמיו משום חשד חמותו, כדמפרש בגמרא; והלכך נקט 'בית חתנות לבנו'; אבל אין רגיל לעשות בית ארמלות לבנו, שהרי עד עתה לא היה דר אצל חמיו אלא אצל אביו, משום חמותו) ובית אלמנות לבתו (שמת בעלה, וחחרת אל בית אביה כבנעוריה: שעד עכשיו, כשהיתה נשואה, לא היתה דרה אצל האב משום בעלה חתנו: שהחתן אינו דר אצל חמיו; והלכך נקט 'בית ארמלות לבתו' ולא 'בית חתנות לבתו'; והכי מפרשין בגמרא) - בונה ארבע אמות על שש - דברי רבי עקיבא;

רבי ישמעאל אומר: רפת בקר היא זו (וצריך לעשות בית גדול יותר) ! (ומיהו לא חשש לפרש שיעורו.)

הרוצה לעשות רפת בקר (בגמרא מפרש מי קאמר לה: או רבי ישמעאל או רבי עקיבא) - בונה ארבע אמות על שש; (הרוצה לבנות) בית קטן (לחבירו) - שש על שמונה (לכל הפחות, וכגון דאמר ליה "עשה לי בית" סתמא, ויד הבונה על העליונה לעשות לו פחות שבביתו, הואיל ולא פירש כמה יעשהו קטן לכל הפחות שש על שמונה: דכיון דלא אמר ליה "בית חתנות" אלא "בית" סתמא - לעצמו קבעי לה, וצריך להיות גדול מבית חתנות; והוא הדין למוכר מקום לחבירו לעשות לו בית: דצריך ליתן לו קרקע שש על שמונה); גדול (וכגון שפירש לו "עשה לי בית גדול") - שמונה על עשר; טרקלין - עשר על עשר (טרקלין למושב שרים עשוי, ולא לתשמיש; הלכך מרובע בעינן), רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו (אכולהו קאי, והיינו: בית חתנות

שהוא ארכו ארבע על שש - רומו חמש, דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו; בבית קטן - שבע, ותשע בבית גדול, ועשר בטרקלין);
ראיה לדבר רבן שמעון בן גמליאל אומר: כבנין ההיכל (ההיכל על פני הדביר היה ארכו ארבעים ורחבו עשרים, ורומו שלשים, דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו).

גמרא:
למה לי למיתנא 'בית חתנות לבנו' ו'בית אלמנות לבתו'? ליתני בית חתנות לבנו ולבתו, ובית אלמנות לבנו ולבתו!!
מלתא אגב אורחיה קא משמע לן (מדלא תנא 'בית ארמלות לבנו' ולא תנא נמי 'בית חתנות לבתו' - משניהן יש ללמד דלאו דרכא דחתנא כו'; וכבר פרישית לה במתניתין): דלא דרכא דחתנא למידרבי חמוה (כדאמרינן בפסחים דף קיג.): 'הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון'; אמרי לה משום חשד ואמרי לה משום ממון, ואיתא להא ואיתא להא; ומיהו הוא הדין לכל החתנים, אלא שמן הראשון צריך ליזהר חמיו יותר), כדכתיב בספר בן סירא: 'הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין' (לאו דוקא, אלא דבר גרוע; ולהכי נקט 'סובין' ולא 'נוצה' - דפסולת הוא); וקל מסובין - חתן הדר בבית חמיו; וקל מחתן - אורח מכניס אורח (דיו אם מהנה לו בעל הבית); וקל מאורח - משיב דבר בטרם ישמע, שנאמר (משלי יח, ג) משיב דבר בטרם ישמע - אולת היא לו וכלמה'.

ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זו! הרוצה לעשות כו' [רפת בקר בונה ארבע אמות על שש]:
'(הרוצה לעשות) רפת בקר' מאן קתני לה?
איכא דאמר רבי ישמעאל קתני לה, ואיכא דאמר רבי עקיבא קתני לה:
איכא דאמר רבי עקיבא קתני לה, והכי קאמר (לרבי ישמעאל): אף על פי שרפת בקר היא (דקאמרת 'רפת בקר היא זו') - (אין הכי נמי! דודאי בית חתנות ורפת בקר שיעורן שוה: דאף על פי שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ד' על ו') פעמים שאדם עושה דירתו (בבית חתנות ארבע אמות על ו') כרפת בקר;
ואיכא דאמר רבי ישמעאל קתני לה, והכי קאמר: שהרוצה לעשות רפת בקר - עושה ארבע אמות על שש (ופירוש לדבריו הוא אומר, דקאמר 'רפת בקר היא זו' - שהרי הרוצה לעשות כו'; אבל לרבי עקיבא - רפת בקר אינו גדול כל כך; ובתנתי פליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא: פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר ושיעוריה: דרבי עקיבא מפורש בבית חתנות ולא ברפת בקר ודרי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות).

טרקלין - י' על י':
מאי 'טרקלין'?
קובתא (כעין קובה של זונות; ונראה לי שעשוי חלונות כעין 'קובה') בי וורדי (נותנין שם וורדין לנוי להסתכל בהן).
תאני 'וקנתיר' (אם התנה לעשות לחבירו קנתר) - שתיים עשרה על י"ב;
מאי 'קנתיר'? - תרבץ אפדני (חצר גדול שעושין שרים בצד אפדני שלהם; ועל שם שמרביצין אותו תמיד במים להשכיב האבק קרי ליה 'תרבץ').

רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו; ראיה לדבר רשב"ג אומר: כבנין ההיכל:
'ראיה לדבר' מאן קתני לה (דאילו הוה תני במתניתין 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: ראיה לדבר כבנין היכל' הוה פשיטא דרבן שמעון בן גמליאל קתני לה; אבל השתא, דמיתני מקמי מילתיה דרבן שמעון בן גמליאל - הלכך מספקא לן אי רבן שמעון בן גמליאל קאמר לה, הואיל ומסיים אותו הדבור? או תנא קמא קאמר לה לההוא חצי דבור, ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאיפלוגי, מדקאמר 'כבנין היכל' ולא קאמר 'מבנין ההיכל')?
איכא דאמר: רבן שמעון בן גמליאל קתני לה, והכי קאמר: 'ראיה לדבר מנין? אמר (פירש) רבן שמעון בן גמליאל: הכל כבנין היכל'; ואיכא דאמר תנא קמא קתני לה (והכי קאמר תנא קמא: וראיה יש לדבר); ורשב"ג (וקפץ רבן שמעון בן גמליאל והפסיק את דבריו) אתמיה קא מתמה, והכי קאמר ליה [לתנא קמא]: ראיה מנין? - מבנין היכל? אטו כולי עלמא כבנין היכל עבדי (כבנין ההיכל אתה רוצה לעשות שאר בנינין? בתמיה: אין לך להשוותן יחד; דכיון דבהיכל רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו - בשאר בנינין, דלא חשיבי - אין צריך להגביה כל כך)?
תניא: 'אחרים אומרים: רומו כקורותיו (כמלא קורותיו: כאורך קורותיו שהן נתונין ברחבו של בית)';
ולימא 'רומו כרחבו' (דהיינו הך)?

איבעית אימא: ביתא מעילאי רוח (שבתיהם של חומות אבנים היו, והחומה מלמטה היא רחבה והולכת ומתקצרת החומה למעלה כדי שיתקיים הרבה), ואיבעית אימא: משום דאיכא בי כווי (החלונות מקום כניסת הקורות בתוך החומה).

רבי חנינא נפק לקרייתא; רמו ליה (בני העירות) קראי אהדדי: כתיב (מלכים א' ו,ב) 'והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו' (מן המזרח למערב: מפתח ההיכל עד כותל מערבי של בית קדשי הקדשים, דהיינו ארבעים אמה דאורך היכל ועשרים אמה דבית קדשי הקדשים; ושלשים אמה קומתו - נמצא שגם בית קדשי הקדשים רומו שלשים אמה!), **ועשרים רחבו** ושלשים אמה קומתו', וכתיב (מלכים א' ו,ב) **ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו** [ויצפהו זהב סגור ויצף מזבח ארז] (כלומר: לפנים ממחיצת בית קדשי הקדשים, והיא 'אמה טרקסין', שקרויה 'דביר' - עשרים אמה אורך מן המזרח למערב, ועשרים אמה רוחב מצפון לדרום, ועשרים אמה קומתו) ! ?

אמר להו: כי קא חשיב (עשרים דקומת בית קדשי הקדשים) - **משפת כרובים** ולמעלה (שהכרובים של שלמה - שנים - היו עומדין על הקרקע, אחד מימין הארון אצל כותל מערבי, ואחד משמאלו, ורומו עשר, כדכתיב בהדיא במלכים: 'וכנפיהן פרושות מקיר לקיר': כנף האחת נוגעת בקיר צפונה וכנף חבירו נוגעת בקיר דרומי; נמצא מראשי הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג; ואותן של משה - על גבי הכפורת היו) .

מאי קא משמע לן (למה לי דקחשיב קרא כי האי גוונא: משפת כרובים ולמעלה? לימא 'שלשים אמה קומתו') ?

(בבא בתרא צט,א)

(ומשני): **הא קא משמע לן: למטה כלמעלה** (דהני עשר אמות שהכרובים והארון עומדים בהן): מה למעלה אין משמש כלום - אף למטה אין משמש כלום (כמו העשרים שלמעלה: מה העשרים כולן חלל ואין בהן דבר - כך גם העשר וגוף הכרובים בנס היו עומדין, כדלקמן; ומקום הארון אינו מן המדה, אלא בנס היה עומד; וכנפי הכרובים שהן באויר - לא חייצי, דהא למטה דידיהו ולמעלה דידיהו יכולין למדוד עשרים ריקנות מכותל צפוני לכותל דרומי; והכי משמע קרא 'ועשרים אמה קומתו': כלומר: כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים: דמשפת כרובים ולמעלה שהם פנויין מכלום - העשר כמו העשרים) .

מסייע ליה לרבי לוי, דאמר רבי לוי, ואיתימא רבי יוחנן: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מקום ארון [וכרובים - הב"ח מו"ק] אינו מן המדה .

תניא נמי הכי: ארון שעשה משה (כשניתן בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה, שהוא עשרים על עשרים) - **יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח** (יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח: לימינו ולשמאלו; הרי עשרים בלא ארון, ולפניו עשרים עד הדביר) .

אמר רבנאי אמר שמואל: כרובים (דשלמה) - **בנס הן עומדין** (ג'נן), **שנאמר** (מלכים א' ו,כד) **וחמש אמות כנף הכרוב האחת** (כנף האחד של כרוב), **וחמש אמות כנף הכרוב השנית** (וחמש אמות כנף השני של אותו כרוב), **עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו** (ולאו בכרוב שני קמירי; דהא כתיב בתריה: 'ועשר באמה הכרוב השני וגו' ועשר אמות מקצות כנפיו עד קצות כנפיו) - **גופייהו היכא הוו קיימי** (מהכא לא מפקינן דבנס היה הגוף עומד בין שני הכנפים, שמקצה האחד עד קצה השני לא היו כי אם עשר אמות, ואם כן הגוף שבינתיים היכין? - לא יתכן לומר דמהכא נפקא ליה, דאם כן - מאי האי דקפריך לקמן? ודלמא ביתא מעילאי רוח, וקושיות אחרות דלא שייכי הכא כלל; אלא קרא הכי משמע ליה: אם באת לחבר שני כנפי הכרוב זה בצד זה, תמצא מקצות כנפיו עד קצות כנפיו עשר אמות; ומיהו טפי מעשר אמות הוו: שהרי רוחב הגוף בין שני הכנפים! אלא מהכא פרכינן: שרוחב בית קדשי הקדשים מצפון לדרום לא היה אלא עשרים אמה, ושני הכרובים היו כנפיהם עשרים לבד הגופים, כדכתיב: ששני הכנפים היו עשר אמות, וכתיב: 'ויפרשו את כנפי הכרובים ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נוגעת בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף' ואם כן אינהו גופייהו דכרובים היכא הוו קיימי? קטלקא דעתא שהכנפים בכרוב - כידי האדם: אחד מצד ימין ואחד מצד שמאל, והגוף בינתיים) ? אלא שמע מינה: **בנס הן עומדין** .

מתקיף לה אביי: (מי יימר דבנס היו עומדים?) **ודלמא בולטין כתרנגולין הוו קיימי** (דלמא גופן של כרובים בולטין ויוצאין מתחת כתרנגולים: שהגוף כולו תחת כנפיו, ולא בינתיים: שאין הרחקה והפרש בין הכנפים, אלא מקורבים; והגוף יוצא מתחת הכנפים: ששני הכנפים יוצאים ממקום אחד באמצע הגב) ? (וכן כל הנך קושיות דמקשו הנך אמוראי ואזלי - אגוף הכרובים קיימי, בר מהנך בתראי, דגרס בהו ידייהו בהדיא, ברב פפא ורב אשי כיפיי ידייהו ומשלחפי ידייהו) .
מתקיף לה רבא: **ודלמא זה שלא כנגד זה הוו קיימי** (הכרובים? שהאחד עומד מצד הארון מזה סמוך לכותל, והשני עומד מצד הארון מזה, משוך רחוק מן הכותל קצת, ונמצאת כנף האחד נוגעת אחרי כנף חבירו בין הכנף ולכותל, נמצאו קצת כנף הכרוב המשוך מן הכותל לפני קצת כנף הכרוב הסמוך לכותל כשיעור עובי רוחב הגופין; ואף על גב דלא הוו בולטין כתרנגולין נינהו - אפילו הכי לא תקשי מידי) ? !

מתקיף לה רב אחא בר יעקב : (נהי נמי דלאו בולטין כתרנגולים ניהו, וגם זה כנגד זה קיימי - אפילו הכי לא תקשי מידי:) **ודלמא באלכסונא הו קיימי** (באלכסון הבית היו עומדים [ואורך האלכסון קצת יותר מעשרים ושמונה אמות], זה כנגד זה, דאיכא טפי מעשרים אמה כשיעור הגופים מקצות כנפי של זה לקצות כנפי של זה, כגון שהכרוב שמימין הארון לא היה פניו ממש כנגד ההיכל וגבו לכותל מערבי, אלא מצדד אצדודי כנפיו: החיצון כנגד דרומית מערבית נוגע לכותל בזוית, וכנף שלו שמצד הארון פרוש בחצי הארון או חוצה לו, דהיינו רחוק מן הכותל, וכנף הכרוב השני מתחלת שם, וכנפו השנית נוגעת סמוך לדביר בקרן צפונית מזרחית, כזה: [ראה ציור בגמרא; ששני הכרובים בהטיה של זיות חדה לאלכסון; והטיית הזוית הזאת יוצרת משולש שווה שוקיים כהה זוית, שאורך הצלע הוא עשר אמות ועוד רוחב גוף הכרוב]) ?

מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע : (נהי נמי דזה כנגד זה קיימי, ולא באלכסונא קיימי, ואפילו הכי - אין גופן עומד בנס:) **ודלמא ביתא מעילאי רווח** (שהבנין הולך ומתקצר למעלה והרי, רחב יתר מעשרים במקום שבולטין הכנפים מן הגופין, והוי מקיר אל קיר כנגד כנפי הכרובים מקום נגיעתן בכתלים יותר מעשרים אמה ברוחב הגופין) ?

מתקיף לה רב פפא : **ודלמא מיכף הו כיפוי ידיהו** (הכנפים עצמן כפופין הן כאדם שכופף ידו מעט, והלכך ליכא אלא עשרים אמה מקצה כנף האחד לקצה כנף השני) ?

מתקיף לה רב אשי : **ודלמא שלחופי הו משלחפי** (כנף על כנף כאדם שחובק את ידיו, כדכתיב (בראשית מח) 'שָׁלַח אֶת יָדָיו', ומתרגמינן בתרגום ארץ ישראל 'שלחיפונון לידוהי'; כך פירש רבנו חננאל; ואי משום דכתיב 'וכנפיהם אל תוך הבית נוגעות כנף אל כנף' היינו נמי כעין נוגעות דהוּוּ זו כנגד זו) ?

כי צד הן עומדין ?

רבי יוחנן ורבי אלעזר : **חד אמר : פניהם איש אל אחיו** (בשל משה כתיב), **וחד אמר פניהם לבית ;**

ולמאן דאמר 'פניהם איש אל אחיו' - הא כתיב (בכרובים של שלמה כתיב, בדברי הימים [בג, ג], **דכתיב** [כנפי הכרובים האלה פרשים אמות עשרים] **והם עמדים על רגליהם**) **ופניהם לבית** (להיכל), ואינן כאותן של משה, שהן על הכפורת, ואלו על הקרקע, ושל עץ שמן היו ומצופין זהב, כדכתיב במלכים; ולא שנא כרובים שעל הכפורת ולא שנא שעל הקרקע: דאויין היו ליעשות בענין אחד) ? !

לא קשיא : **כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום** (הם הופכים פניהם זה לזה, דוגמת חבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה: סימן שהקב"ה אוהב את ישראל; ומתחלה כך נעשו: פנים אל פנים, כדי שתשרה שכינה בישראל וישראל יעשו רצונו של מקום), **כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום** (וכשאינן עושין - הופכין פניהם לבית על ידי נס);

ולמאן דאמר 'ופניהם לבית', הא כתיב (שמות כה, כ) **והיו הכרובים פרשי כנפים למעלה, סככים בכנפיהם על הכפרת** [ופניהם איש אל אחיו] **אל הכפרת יהיו פני הכרובים** ! ?

דמצדדי אצדודי (קצת לבית וקצת זה לזה, כאדם שמדבר אל חברו והופך ראשו קצת לצד אחר; והלא ליכא לתרוצי כדלעיל: כאן בזמן שישראל עושין כן: דכיון דעיקר עשיית כרובין 'פניהם לבית' - לא היה להם לעשותו לסימן שאין ישראל עושין רצונו של מקום), **דתניא : אונקלוס הגר אמר :**

כרובים - מעשה צעצועים הן (פסוק הוא בכרובים בדברי הימים [דברי הימים ב, ג]; ויעש בבית קדש הקדשים כרובים שנים מעשה צעצעים ויצפו אתם זהב), **והוא לשון 'צעצעים' :** כלומר: תינוקות, כדאמרין (סוכה דף ה:): מאי 'כרוב' ? כרביא: ילד), **ומצודדים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו** (והיינו 'דמצדדי אצדודי' דאמרן לעיל) .

משנה :

מי שיש לו בור לפניו מביתו של חבירו (על ידי חלוקה, או שלקחו מבעל הבית ולקח גם הדרך) : **נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין** (ביום: שעל מנת כן חלקו, ולא שיטריחוהו בלילות לעמוד ממסתו ולפתוח לו), **ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו** (דרך ביתו של זה דאין זה צורך הבור), **אלא ממלא ומשקה מבחוץ ;**

וזה עושה לו פותחת (שלא יגנוב בעל הבית ממי הבור) **וזה** (בעל הבית) **עושה לו פותחת** (אחרת, באותו פתח עצמו: הפתוח לבור, כדי שלא יוכל זה לשאוב מבורו בלא בעל הבית, ולא יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא אם כן ישנו לבעל הבית בביתו; ומשום חשד אשתו תקנו כן, כדמפרש בגמרא) .

גמרא :

פותחת (שעושה בעל הבית) - **להיכא ?**

אמר רבי יוחנן : שניהם לבור .

בשלמא בעל הבור - בעי לאשתמורי מיא דבוריה , אלא בעל הבית למה ליה ?

אמר רבי אלעזר :

(בבא בתרא צט, ב)

משום חשד אשתו (אבל השתא דאינו יכול לשאוב בלא בעל הבית - לא יכנס לשם עד שיבא בעל הבית; אבל משום גניבה: שלא יגנוב חפציו של בעל הבית - לא חיישינן: שהאשה משמרת את הבית) .

משנה :

מי שיש לו גינה לפניו מגינתו של חברו (כגון יורשים או שותפין שחלקו, ונתרצה חיצון לפנימי לתת לו דרך באמצע שדהו) - נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסים, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין (דכיון שהוא עושה לו היזק גדול שעובר באמצע שדהו הדבר ידוע שלא נתרצה לו בריוח אלא במה שצריך לו הרבה), ואינו מכניס לתוכה תגריין (לקנות מירקות גינתו), ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת (כלומר: לא יכנס בתוכה לכתחלה כשאין צריך לזו הגינה כלום, אלא ליכנס דרך עליה לשדה אחרת שלו כדי לקצר את דרכו, דדמי להכנסת תגריין: שזה החיצון לא שיעבד לו דרך אלא לתקן גינתו, ללקוט פירותיה, אבל למידי דאינו צורך הגינה - לא שיעבד לו); והחיצון זורע את הדרך (דכיון דבאמצע שדהו הוא, אנו סהדי דלא מחל לו הדרך מכל וכל, שלא יוכל לזרוע לשם) . נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהן (אינו נפסד כל כך: דכיון דמדעת שניהן הוא - אנו סהדי דמסתמא מחל לו את כל הדרך לגמרי, להיות מיוחד להליכה ולא לזריעה) - נכנס בשעה שהוא רוצה ויוצא בשעה שרוצה, ומכניס לתוכה תגריין; ולא יכנס מתוכה לתוך שדה אחרת; זה וזה אינן רשאים לזרעה (דכיון דמן הצד היא - לגמרי ייחודה להילוך גרידא) .

גמרא :

אמר רב יהודה אמר שמואל: "אמה (אמת המים, גדולה כדי להשקות) בית השלחין אני מוכר לך" - נותן לו שתי אמות לתוכה (צריך ליתן לו שתי אמות ברוחב: שאם קצרה היא יחפור בקרקע וירחיבנה עד שתי אמות, כדי שיבאו לכאן מים הרבה, שזה שיעור להשקות בית השלחין), ואמה מכאן ואמה מכאן (וגם נותן לו אמה מן השדה מכאן ואמה מכאן משני גדותיו) לאגפיה (כדי לתקן מאותה קרקע אגפיה של אמת המים אם יפול; לישנא אחרינא: אמה בית השלחין אני מוכר לך - נותן לו שתי אמות לתוכה של שדה לתקן אגפיה: אמה מכאן ואמה מכאן; בשם רבינו יעקב בר יקר, ועיקר); "אמה בית הקילון (גירסת הרשב"ם: 'הסילון' ואיכא דאמרי 'קילון') אני מוכר לך" (ולמשקלות בהמות, ורחיצת בגדים וכלים הוא, ואין גדול כל כך) - נותן לו אמה אחת לתוכה (להרחיב עד אמה) וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה (לישנא אחרינא: נותן לו אמה אחת לשפתו לתוכה של קרקע מוכר, כגון חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן, ועיקר); ואותן אגפיים - מי זורעם? רב יהודה אמר שמואל: בעל השדה זורעם (דדמי למתניתין: דאם שיעבד לו ליקח עפר מכאן אם יצטרך - לא הפסידו לגמרי בכך מלזרען); רב נחמן אמר שמואל: בעל השדה נוטעם; מאן דאמר 'זורעם' כל שכן 'נוטעם' (דאינו מקלקל האגפים שהשרשים מעמיקים הרבה, ואין מדיקין את שפתו), ומאן דאמר 'נוטעם' - אבל זורעם לא: חלחולי מחלחולי (אבל הזרעים מתפשטים מיד בתוך השלשה ומחלחלין הקרקע מלמעלה בשפתו) .

ואמר רב יהודה אמר שמואל: אמת המים שכלו (שנפלו) אגפיה - מתקנה מאותה שדה (הסמוכה לה); בידוע שלא כלו אגפיה אלא באותה שדה (חזקה שנתפזר העפר של אגפיה לתוך אותה שדה אילך ואילך) . מתקיף לה רב פפא: ולימא ליה (בעל השדה) "מייך אשפלוה לארעין (שגברו המים ושטפו אגפיהו)" ? ! אלא אמר רב פפא: (תריץ ואימא הכי): שעל מנת כן קבל עליו בעל השדה (דסתם מוכר אמת המים - גמר ומקנה ליה עפר שדהו לתקן אגפיה כשיכלו, דמהיכן יביא לו עפר אם לא מאותה שדה? ואף על פי שנתן לו כבר אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה, כדאמרן לעיל, כיון דכלו להו - מתקנן עדיין מעפר השדה; מיהו להכי אהני לו מה שנותן לו מתחלה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה: דאין לו לבעל השדה לעשות שם שום תשמיש שיקלקל האגפים, אלא נטיעה או זריעה, אבל בנין או כל דבר שמכביד - אין לו רשות לעשות שם, אבל מן האמה ולפנים יעשה בתוך שלו מה שירצה) .

משנה :

מי שהיתה דרך הרבים עוברת לתוך שדהו (שהוחזקו לעבור שם מעולם, או על ידי בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך): נטלה ונתן להם מן הצד - מה שנתן נתן ושליו (שנטל עכשיו) לא הגיעו (והרי יש להם שני דרכים וטעם מפרש בגמרא);

דרך היחיד (המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו) - (צריך ליתן לו) **ארבע אמות** (כרוחב עגלה);

דרך הרבים - **שש עשרה אמה** (במסכת שבת (דף צט.) נפקא לן מעגלות דמשכן);
דרך המלך - **אין לה שיעור** (כדמפרש בגמרא: שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך, ולא יטה ימין ושמאל; ובספרי בפרשת המלך נפקא לן מקראי; ונראה בעיני דמכתב 'לבלתי רום לבבו מאחיו' קדריש 'גדלהו משל אחיו', כדדרשין נמי (הוריות דף ט.) 'והכהן הגדול מאחיו');
דרך הקבר (כשנושאים המת לקברו) - **אין לה שיעור** (תקנת חכמים היא משום יקרא דשכבי, כדאמרינן בגמרא; ואמרינן בכתובות (דף יז.) דצריכים ללוותו הרבה בני אדם שיחזיקו מלא כל הדרך מאבולא עד סיכרא; ונראה בעיני דהא 'אין לו שיעור' דמת - לא חמיר כדרך המלך: לפרוץ בנינין להפסיד ממון אחרים, אלא להלך על גבי תבואה, ולא יטו ימין ושמאל; אי נמי במוכר דרך הקבר לחברו ללכת דרך שדהו מיירי, דמסתמא אין לו שיעור, אלא כל מלוי המת יעברו שם; ועיקר);

המעמד (בגמרא מפרש): **דייני צפורי** (לא אתפרש) **אמרו: בית ארבעה קבין** (ברבוע [בצורת רבוע]; צא ולמד מסאתים בחצר המשכן, דהוי מאה על חמשים: נמצא בית טאה חמשים על חמשים; והסאה = ששה קבין; נמצא בית ארבעת קבין = שלש ושלשים אמות ושני טפחים רוחב על חמישים אורך, וברביבוע: ארבעים אמות, ארבעה טפחים ושלש אצבעותושלשה רבעי אצבעות ומשהו; והמשהו פחות מאחת מעשרים ברוחב אצבע [הב"ח] [40.8246 אמות]).

גמרא:

אמאי 'שלו לא הגיעו' (כלומר: למה לא תקינו לו חכמים שיהא לו רשות לתת להן דרך מן הצד בעל כרחו, שהרי אין מפסידין כלום: דכגון זה כופין על מדת סדום! והלכך: יהא הדרך שלהן קנוי לו לגמרי, שאם ירצו לעבור בהאי דרך שלקח לעצמו, והוא אינו יכול להעמיד רבים בדין [שהרי אי אפשר להעמיד ציבור לדין]) - [אלא שיהא מותר לו] **לינקוט פזרא** (מקל או רחת שקורין פורקא) **וליתיב** (בההוא דרך, להכות את כל מי שירצה לעבור, וליעביד דינא לנפשיה מאחר דאית ליה פסידא במה שעוברין בתוך שדהו; והמקשה סבר דכיון דקתני 'מה שנתן נתן' - בדין עשה מה שעשה, ודרכם קנוי לו! והאי דקתני 'לא הגיעו' - היינו משום דרגילין בני רשות הרבים לעבור בכאן, והוא לא יוכל למנען, דלא עביד איניש דינא לנפשיה) **שמעת מינה: לא עביד איניש דינא לנפשיה אפילו במקום פסידא** (בתמיה: ואנן קיימא לן בבבא קמא ב'המניח' דכולי עלמא סברי 'עביד איניש דינא לנפשיה' במקום דאיכא פסידא) !?

אמר רב זביד משמיה דרבא: גזירה שמא יתן להן דרך עקלתון (כלומר: לעולם עביד איניש דינא לנפשיה, אבל הכא - מן הדין אנו אומרים דשלו 'לא הגיעו', שכן תקנו חכמים: דלא ליהוי ידידה אפילו היכא דנתן להם דרך ישר כשלהן, דזימנין דאתי למיתב להו דרך עקלתון והם לא יתנו אל לבם, ד'קדירא דשותפי לא חמימא ולא קריא'; (לעיל כד:) וחשו חכמים לתקנתא דרבים טובא). (ולקמיה פריך: אם כן אמאי מה שנתן נתן? דכיון דלא עשה ולא כלום - מקח טעות הוא, ויחזירו דרך שלו?)
רב משרשיא משמיה דרבא אמר: בנותן להם דרך עקלתון (היכא דנתן להם דרך ישר, אמרינן 'שלו הגיעו': ולינקוט פזרא וליתיב, דלא גזרינן שמא יתן להם דרך עקלתון; אבל הכא במאי עסקינן? שהדבר ידוע שנתן להם דרך עקלתון, ולכך לא הגיעו, וגם שלו הפסיד, כדמפרש לקמן).

(בבא בתרא ק, א)

רב אשי אמר: כל 'מן הצד' - דרך עקלתון היא: קרובה לזה ורחוקה לזה (מתניתין - בכל דרכים שבעולם מיירי: הן ישרים הן עקלתון, ולא משום גזירה, אלא משום דכולהו הוו 'עקלתון': דכל דרך שנותנין מצד אחד שלא היה שם דרך תחלה - יש בני אדם שנעשית להם רחוקה מן הראשונה, ויש שנעשית להם קרובה יותר: דלאותן העומדים בעיר מצד דרך הראשון אז נעשית להן עכשיו דרך עקלתון, ואין הרשות ביזו לגזול את הרבים). (ובין רב אשי לרב זביד ליכא מידי אלא חילוק טעמים, כעין 'משמעות דורשין איכא בינייהו'; ומקשי לכולהו: כיון דתקנת חכמים הוא או דין הוא דשלו לא הגיעו - אם כן למה 'מה שנתן נתן? לימא להו כו', דמקח טעות הוא!?)
ולימא להו "שקלו דידכו והבו לי דידי"?

הא מני? - רבי אליעזר היא, דתניא: רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: רבים שבררו דרך לעצמם (דרך שדה אחר) - **מה שבררו בברו** (אף על פי שלא נטלו רשות מבעל שדה, וכדמוקי לה לקמן).

(ומתמהינן: **לרבי אליעזר - רבים גזלנים נינהו** (אטו רבים גזלנין נינהו, שיגזלו קרקע של אחרים) ?

אמר רב גידל אמר רב: כגון שאבדה להן דרך באותה שדה (דמכל מקום אורחא אית להו גביה, ויפה כח רבים מכח יחיד: שהיחיד שאבדה לו דרך בשדה חבירו - לא יבורר מעצמו אלא או בבית דין או ברשותו של בעל השדה, אבל רבים - בבית דין דמו: דמאן מינייהו מזמין להאי לבי דינא; וכל שכן מתניתין: דהוא עצמו נתן להם; ומיהו שלו לא הגיעו: דקנסינן ליה לפי שנתן להם דרך עקלתון) [עיי' תוספות ד"ה כגון].

אי הכי (דכשאבדה להם דרך מיירי רבי אליעזר) - **אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר רב: 'אין הלכה כרבי אליעזר'** (והלא הדין עמו! שאפילו החכמים החולקין על אדמון, ואומרים 'יקח לו דרך או יפרח באויר' - הא אוקימנא בחד דאתי מכח ארבעה, אבל באותה שדה - דברי

הכל חייב בעל השדה ליתן לו דרך ליכנס בה לשדה, וגבי רבים - דין הוא שאם ביררו לעצמן - יפה עשו, וקשיא לרב דאמר 'אין הלכה' אדרב דאוקמה כשאבדה? **מאן דמתני הא** (רב גידל דמתני משמיה דרב 'כגון שאבדה') - **לא מתני הא** (לא מתני הא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב 'אין הלכה').

וטעמא מאי (הכי גרסינן: ולרבה בר רב הונא: מתניתין טעמא מאי? כיון דאמר 'אין הלכה' לא סבירא ליה לאוקומי סתם מתניתין כרבי אליעזר)?

משום דרב יהודה [אמר רב - הב"ח] דאמר רב יהודה [אמר רב - הב"ח]: מצר שהחזיקו בו רבים (שהשווהו ותקנוהו להילוך, והבעלים ידעו ושתקו) **אסור לקלקלו** (דודאי לרבים מחל; וכל שכן מתניתין, שנתן להם ההוא דרך בידיהם! הלכך: מה שנתן נתן, וכגון שהחזיקו).

ורבי אליעזר (אליבא דרבה בר רב הונא, דאמר 'אין הלכה', ומוקי לה כשלא אבדה להם דרך, ואפילו הכי קאמר רבי אליעזר: 'מה שביררו ביררו': בבירור בעלמא בלא חזקה) - **רבים במאי קנו ליה** (וכי בדיבור קנו לה)?

(ומשני): **בהילוכא** (בהילוכא דהאי שביררו - הוא ההילוך; ובענין זה ביררו אותם: שהלכו לשם), **דתיא: הלך בה לארכה ולרחבה - קנה מקום הילוכו, דברי רבי אליעזר; וחכמים אומרים: אין הילוך מועיל כלום, עד שיחזיק** (להשוות קרקע לחרישה, או 'נעל וגדר ופרץ' כל שהוא; והא דאמרין בפרק קמא דבבא קמא (דף ט.)): **'אימת היא חזקה? מכי דייש אמצוי' - לאו בהילוך מיירי, אלא בהגבהת המצר ודש הקרקע לתקן את המצר ולחזקו, דהיינו 'נעל וגדר'.** **אמר רבי אלעזר: מאי טעמא דרבי אליעזר? דכתיב** (בראשית יג, יז) **קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. ורבנן?**

התם - משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי: **כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו** (דהו להו כיורשין ולא כגזלנין, ולא יהיה רשות לשטן לקטרג, ולא פתחון פה [לבעל] מדת הדין).

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מודים חכמים לרבי אליעזר בשביל של כרמים, הואיל ונעשה להילוך - נקנה בהילוך (דרך הנאת המעשה קונין אותו, כדאמרין ב'חזקת הבתים' (לעיל דף נג.)): **'הציע מצעות בנכסי הגר - קנה'.**

כי אתו לקמיה דרב יצחק בר אמי (לדון על עסק אדם שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמים; ורבנן חננאל פירש דבמי שאבדה לו דרך שדהו מיירי), **אמר להו: הבו ליה** (שביל רחב) **כי היכי דדרי טונא דשבשתא** (דזמורות על כתפו) **והדר** (אילך ואילך, ולא יגעו הזמורות במחיצות השביל); **ולא אמרן אלא דמסיימין מחיצתא** (שיש שם לשביל גדר מזה וגדר מזה - אז צריך להרחיב את הדרך ולמשוך כתלים לאחוריהם כדי שלא יזיקוהו הכתלים להפיל המשוי מעל כתפו), **אבל לא מסיימין מחיצתא - כי היכי דשקיל כרעא** (רגל) **ומנח כרעא** (לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו, ויזרע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן; דאין כאן דבר המחיק לו כשיטעון משוי על כתפו; ואית דגרס 'ולא אמרן אלא דלא מסיימין מחיצות': הלכך י"ל שמכר לו כל צרכו, אבל היכא דמסיימין מחיצתא - הדבר ידוע שלא מכר לו אלא שביל זה כמות שהוא; ולא נהירא: דאם 'שביל' סתם זבין ליה - למה לא יתן לו כל צרכו).

דרך היחיד - ארבע אמות:

תנא: אחרים אומרים: כדי שיעבור חמור במשאו (שני גמדין ומחצה יהו, כדלקמן).

אמר רב הונא: הלכה כאחרים; <ותניא אידך: > דייני גולה

<אומרים (הכי גרסינן: דייני גולה אמרי; והיינו שמואל וקרנא בפרק קמא דסנהדרין (דף יז ע"ש); והלכך לא גרסינן 'תניא': דאמוראי נינהו; אי נמי הכי גרסינן: תנו דייני גולה: שונים ברייתא; ובפרק בית כור (לקמן דף קז.)) **גרסינן נמי הכי <שני גמדים** (אמות קטנות מפרקו עד אצבעותיו; ויש אומרים אמות שלימות, דקרא כתיב: גמד ארכה (שופטים ג, טז)) **ומחצה; ואמר רב הונא: הלכה כדייני גולה.**

והאמר רב הונא 'הלכה כאחרים'?

אידי ואידי חד שיעורא הוא (ובשניהם אמר רב הונא הלכה, לאשמועינן דחד שיעורא הוא).

דרך הרבים - שש עשרה אמה:

תנו רבנן: דרך היחיד (לילך אדם אחד לשדה שלו) - **ארבע אמות; דרך מעיר לעיר** (שהדרך מיוחדת לשתי עיירות הללו, ואין אנשי עיירות אחרות נכנסין לשם) - **שמונה אמות** (שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו שלא יתעכבו זו בזו);

(בבא בתרא ק, ב)

דרך הרבים (כגון עיר שיש בה מעבר, שבאין דרך שם מארץ רחוקה) - שש עשרה אמות;
דרך ערי מקלט - שלשים ושתים אמות
אמר רב הונא: מאי קראה? דכתיב (דברים יט, ג) תכין לך הדרך [ושלשת את גבול
ארצך אשר ינחילך ה' אלקיך והיה לנוס שמה כל רצח]; דרך - 'הדרך' (דרך' מצי למיכתב, וכתיב
'הדרך' לאוסופי דרך אחרת; וסתם דרך שבתורה - שש עשרה אמה, כדילפינן מעגלות דמשכן; ועוד: דאפילו לא
היה כתיב אלא 'דרך' הוה אמינא שש עשרה אמה, דסתם דרכי ערי מקלט - רשות הרבים הם, כדי שיוכלו מכל
עיירות לנוס שמה).

דרך המלך - אין לה שיעור:
'שהמלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו' (משנה היא בסנהדרין
דף כ:). ואגב גררא נקטה במתניתין).

דרך הקבר - אין לה שיעור:
משום יקרא דשכבא (שאין זה כבוד המת להבריח את המלוים אותו מכאן).

המעמד: דייני ציפורי אמרו בת ד' קבין [כו']:
תנו רבנן [כתובות פד, א; בכורות נב, ב]: המוכר קברו (מעדות היו עושין להן בחייהן
לקבור שם מתי משפחה, כדתנן במתניתין), דרך קברו, מקום מעמדו (שעומדין ויושבין שם
סמוך לבית הקברות בשובם מן הקבר, כדלקמן), ובית הספדו - באין בני משפחה
וקוברין אותו על כרחו (של לוקח); (ותקנת חכמים היא) משום פגם משפחה
(גנאי הוא להם שאין לקרובים מקום קבורה; הלכך אמור רבנן: לישקול דמי וליהדר; והכי אמרינן בהדיא
בבכורות בשלהי פרק י"ש בכור ננחלה).

תנו רבנן: אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת (בחזירתן מן הקבר
הולכין מעט ויושבין לנחם האבל, או להרבות צער על המת שמת, ולהרבות בבכי, ולתת איש אל לבו לשוב
בתשובה, כי חיי האדם הבל ועומדין והולכין מעט וחוזרין ויושבין מעט; כך עושין שבע פעמים, כדי לתת אל
לבם שחיי האדם הבל; והיינו דמפרש לקמיה), כנגד (קהלת א, ב) הבל הבלים אמר קהלת
הבל הבלים הכל הבל (כנגד שבעה 'הבל' 'הבלים' שכתובין בראש ספר קהלת; כן נראה הטעם
בעיני; וראיתי כתוב: מפני שהשדים מתלויים עם החוזרים מבית הקברות, לכך תקנו מעמדות ומושבות: כדי
שבתוך כך יסתלקו השדים מעליהן! ולא נהירא: דאם כן יהיו עושין כן בכל מקום! ולקמן אמרינן דבמנהגא
תליא מילתא, ועוד מאי כנגד 'הבל הבלים').

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: היכי עבדי (היאך היו רגילין לעשות
במקום שנהגו)?

אמר ליה: כדתניא: אמר רבי יהודה: ביהודה בראשונה לא היו פוחתין משבעה מעמדות
ומושבות למת, כגון "עמדו יקרים, עמודו" (לאחר שישבו מעט היה הממונה אומר להן "עמדו ולכו אל
מקום אחר" - כך נראה בעיני), "שבו יקרים, שבו"; אמרו לו (חכמים): אם כן (היכא דקברו את המת
סמוך לחשיכה, כדלקמן) - אף בשבת מותר לעשות כן (מאחר שלא היו עושין כי אם עמידות
וישיבות)! ? (ומדברי יהודה מיתי ראיא, ולא מרבנן: שהם לא פירשו כלום).

אחתיה דרמי בר פפא הוה נסיבא ליה לרב אויא; שכיבא, עבד לה
מעמד ומושב; אמר רב יוסף: טעה בתרתי: טעה שאין עושין אלא
בקרובים (קרובי המת שאינם מתאבלים באים למעמדות ומושבות לכבוד המת), והוא עבד
אפילו ברחוקים; וטעה שאין עושין אלא ביום ראשון (ביום שנקבר
המת), והוא עבד ביום שני.

אביי אמר: בהא נמי טעה: שאין עושין אלא בבית הקברות והוא
עשה בעיר;
רבא אמר: בהא נמי טעה: שאין עושין אלא במקום שנהגו והתם לא
נהוג.

[ומדוע אמר רב יוסף שטעה רק בשנים? מדוע לא אמר שטעה בארבעה?]
מיתיבי: 'אמרו לו: אם כן אף בשבת מותר לעשות כן?!' ואי אמרת בבית הקברות
וביום ראשון - בית הקברות בשבת מאי בעי?
בעיר הסמוכה לבית הקברות, דאמטיוהו בין השמשות (ולאחר שהחשיך היה
להם לעשות מעמד ומושב בחזירתן, דאכתי יום ראשון קרינא ביה: דהא לענין אנינות נמי אמרינן 'אנינות
לילה דרבנן': שהלילה הולך אחר היום).

משנה:
המוכר מקום לחברו לעשות לו קבר (והם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו,
אלא כל בני משפחה נקברין במערה אחת: כל אחד בכרך בפני עצמו; הלכך: המוכר לחבירו מקום קבר - מכר לו

מקום לשני מערות וחצר ביניהן, ומקום הכוכין חוץ מן המערות: ארבע אמות תחת הקרקע לכל כותלי המערות, כדלקמן; ולרבי שמעון - ארבע מערות), **וכן המקבל מחברו לעשות לו קבר - עושה תוכה של מערה ארבע אמות על שש** (כלומר: עושה חללה של מערה ארבע אמות רחב באורך שש, וגובה המערה מפורש בתוספתא: ארבע אמות), **ופותח לתוכה** (חופר בכותלי המערה ונמצאו פתוחין לחללה) **שמונה כוכין: שלש מכאן** (בכותל הארוך שש אמות שמימין הפתח) **ושלש מכאן** (וכן בכותל השני שממשאל הפתח), **ושנים מכנגדן** (של פתח בכותל אמצעי שרחבו ארבע; וכן סדרן: מרחיק חצי אמה מזוית הכותל הארוך של צד הפתח, וחופר כוך רחב ששה טפחים, דהיינו אמה, ומניח כותל אמה, וחופר כוך שני אמה, ומניח כותל אמה, וחופר כוך שלישי אמה, ומניח חצי אמה בזוית: פרנסת כותל של שש אמות: לשלשה הכוכין - שלש אמות, לשני איריים שביניהם - שתי אמות; לשתי הזויות - חצי חצי אמה, דהיינו [אמה; והיינו] שש אמות; וכן יעשה לכותל הארוך שכנגדו; וכענין זה יעשה שני הכוכין בכותל הקצר שכנגד הפתח, דהוי ארבע אמות: מניח חצי אמה בזוית מכאן וחצי אמה בזוית השני, וחופר שני כוכין של שתי אמות, וריוח ביניהן אמה - הרי ארבע אמות); **וכוכין - ארכן ארבע אמות** (שהמת ארכו שלש אמות, ובשביל ארון שהוא מונח בו צריך אמה רביעית), **ורומן שבע** (להכניס הארון בריוח, וגם להיות אויר טפח בין הקרקע לארון: שלא לסמא העוברים דרך המערה),

(בבא בתרא קא, א)

[המשך המשנה]

ורחבן ששה.

רבי שמעון אומר: עושה תוכה של מערה שש אמות על שמונה, ופותח לתוכה שלשה עשר כוך: ארבעה מכאן וארבעה מכאן (בכותל שארכו שמונה: ארבע אמות לרוחב הארבעה כוכין, ושלש אמות לשלשה איריות שביניהן, ושני חצאי אמה לשני הזויות של אותו הכותל - הרי שמונה אמות) **ושלשה מכנגדן, ואחד מימין הפתח ואחד מן השמאל** (בגמרא מפרש היכי קיימי); **ועושה חצר על פי המערה שש על שש** (בין המוכר מקום לחבירו לעשות קבר בין המקבל לעשות לחבירו קבר צריך לעשות חצר למעלה על פי המערה מקום פנוי שש' על שש): **כמלא המטה וקובריה** (כלומר: נושאי המטה), **ופותח לתוכה** (שהמוכר או המקבל צריך לתת מקום ולעשות שתי מערות, שכל זה תורת 'קבר' הוא) **שתי מערות: אחת מכאן ואחת מכאן** (הן מערה דלעיל, ועוד מערה אחרת כנגדה, דהו להו שתי מערות בין הכל לחצר; ובכל אחת יש בה שמונה כוכין; ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא מכאן ומכאן - מן הצדדין שאין שם מערה - לחצר, ולא יהו דורסין על גבי המערות; וליכא לפרושי ופותח לתוכה שתי מערות בב מהך דלעיל, דהו להו שלש: דהא פרכינן בגמרא דאי לא תימא הכי - ארבע מערות לרבי שמעון היכי עביד להו כו? ואי איתא - הכי נמי הוה מצי לאקשוויי ההיא קושיא עצמה בשלש מערות לרבנן! והא דתנא לעיל 'מערה' ואחר כך 'חצר' ואחר כך 'מערה' שניה שכנגדה, דהיכי ליתני 'עושה חצר ופותח לתוכה שתי מערות' והלא אין קרוי 'חצר' עד שיעשה תחלה המערה שהחצר לפניה: דאין קרוי 'חצר' אלא דבר שהוא כניסת בית או כניסת מערה). (מערה דרבנן כזה - ראה ציור בגמרות)

רבי שמעון אומר: ארבע (מערות, צריך לעשות) לארבע רוחותיה

(מארבע רוחות החצר ובכל מערה י"ג כוכין כזה [ראה ציור בגמרות]).

רבן שמעון בן גמליאל אומר: הכל לפי הסלע (אכוכין קאי: שאם הקרקע חזק אין צריך הפרש אמה בין כוך לכוך לכותל, ועושה יותר משלשה עשר כוכין, ואם סלע הבא בידיים - ירחיק יותר מאמה זה מזה, ולא יעשה יותר מארבעה או חמשה כוכין במערה; ומי שמקבל לעשות קבר לחבירו - אין חושבין לכוכין, אלא לפי חזק הקרקע ירבה או ימעט כוכין); ונראה בעיני דאמערות נמי קאי: דהכל לפי הסלע יעשה מערות הרבה מכל צד; ולשון התוספתא (פ"ו מ"ז) מוכיח, דקא תני 'ופותח לתוכה שתי מערות; רבי שמעון אומר: ד' לד' רוחותיה; ר' יהודה אומר: בסלע הבא בידו פותח את שתיהן מרוח אחת; אמרו לו: אי אפשר'; לרבי שמעון נושאי המטה עוברין על גבי המערות).

גמרא:

(הכי גרסינן בפירוש רבנו חננאל: **הני תרי** (כוכי דרבי שמעון, דקתני 'אחד משמאל הפתח ואחד מימין') - **להיכא שדי להו** (לאיזה צד ממשיך ארכו, והיאך חופרין ארבע אמות של ארכן) ? **אי לבראי** (אם בכותל המערה שתחת החצר חופרין אותו אחד מימין הפתח ואחד משמאל, ותופסין הכוכין תחת קרקע החצר ארבע אמות) - **הא קמיתדשי להו** (ברגלי נושאי המטה וקובריה, שמושיבים שם המטה ומשתהין שם הרבה, ולא דמי לדריסת נושאי המטה: שדורסין על גבי המערות המוקפות מכל צד כשמביאין את המטה לחצר: דהתם בשביל הילוך לפי שעה לא קפיד רבי שמעון) ? **ותו:** (דאם תמצא לומר דלדוושא לא חייש) **הא תנן** (בהדיא) [אהלות פ"ט מ"ח]: **'חצר הקבר - העומד בתוכו טהור** (דהנכנס לחצר הקבר בשידה תיבה ומגדל ולא נטמא במה שעבר על גבי המערות לרבי שמעון, ועכשיו עומד בחצר הקבר - טהור, דאין כאן כוך; ואם איתא - הרי נטמא באהל: שמאהיל על גבי הכוכין שתחת החצר)? ובספרים שלנו כתוב: **'אי לגואי'** - בתוך המערה: שחופר קבר ארבע אמות בקרקע המערה - **'הא קא מיתדשי'** כשרוצה לקבור בכוכי הכותל הסמוך לו; ולא נהירא: דאין זה דומה לשאר הכוכין, ולא אסיק אדעתיה לאקשוויי שיהא כוך זה משונה מן שאר הכוכין להיות תחת שולי המערה, אלא בכותל הוא, כשאר כוכין; והלכך פריך 'אי לבראי הא קא מיתדשי') ?

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: דעביד להו כמין נגר (מנעול של פתח זקוף שיורד מלמעלה למטה; כן עשה שני כוכין משני צידי הפתח: זקופין כמין בור, עמוקין ארבע אמות ורחבין ששה

על ששה [טפוזים], ונתן המתים זקופין, ובסמוך לכותל החצר עשאן: דמשום ההוא פורתא לא מיתדשי: שאין מתקרבין כל כך אחורי הפתח) והא אמר רבי יוחנן:

(כבא בתרא קא, ב)

קבורת חמורים היא זו (שמשליכין בבור) !?
לרבי יוחנן - דעביד להו בקרן זוית.
והא נגעי כוכין להדדי?

אמר רב אשי: במעמיק (יש מפרשים שיטה זו כך: דעביד להו בקרן זוית: בחצי אמה הפנויה בזוית מזה ובחצי אמה שבזוית הכותל שכנגדו אצל הפתח בתחלת המערה לשם חוקק הכוכין בכתלים, סמוך לכוכין האחרים; והא נגעי כוכין שכך זה שהוא רחב אמה נכנס חצי אמה בכך שבכותל המרוחק חצי אמה מן הזוית; ומשני: במעמיק: לא יחפור בשוה לאחרים, אלא מלמטה יחפור אותו, שיהא אמה בינתים כעין עילית ותחתית; ומיהו בכל המערה לא היה מצריך רבי שמעון כן במעמיק, משום דבכאן, סמוך לחצר - הוי הקרקע קשה, שאינו חופר כלל: לא למעלה ולא למטה; אבל באמצעית המערה: שיש מכל צד כוכין וחפירות - לא היה מצריך רבי שמעון לעשות כוכין למטה מן העליונה, פן תפול המערה; יש מפרשים כן, ולא נהירא: חדא: דאין זה לשון 'קרן זוית'; ועוד: אם כן למה אינו עושה כמו כן בכל המערה כוכין הרבה, זה תחת זה, דהא מוקי לה במעמיק? ואי תימא: מפני שאינו רוצה לעשות כן תחת כן - והלא בעל כרחך: כן זה שבסוף הכותל הסמוך לפתח - הלא יש על גביו כוכין ראשונים של מערה השנית הסמוך לה אליבא דרבי שמעון? הלכך הכי מפרשי לה: דעביד להו בקרן זוית ממ מאחורי המערה, ולא לצד [ה]פתח [אלא] בשני הזויות שכנגד הפתח, חצי הכוך בכותל זה וחצי הכוך בכותל זה, והיינו 'מימין הפתח ומשמאל הפתח' דקתני מתניתין, כזה [ראה בצ"ור בגמרות]: ומקשינן: והא קא נגעי כוכין של זוית שני הכתלים [בהדי הדדי], והווי להו שלשה כוכין זה בתוך זה לכל זוית זוית: דהך כוך דבקרן מחבר כוך שמכאן, שהוא חצי אמה רחוק מן הקרן בסוף כותל מזרחי, וכוך שבסוף כותל דרומי: שאין בין כוך זה לכוך זה אלא חצי אמה על חצי אמה ואלכסונו! ומשני: במעמיק; ולפיכך עושה אותם לשם שכל: מה שנכנס הכוך שבקרן בקרקע - מתרחק מן הכוכין שמכאן ומכאן הרבה; אבל בכל המערה אי אפשר עוד, שהרי יש כוכין שיהו נוגעים בכל צד; כן נראה בעיני, ועיקר) ; דאי לא תימא הכי (אלא כל הכוכין שבמערות - בשוה הן, ואין זה גבוה מזה כלל), ארבע מערות לרבי שמעון היכי עביד להו (לכוכין של מערה מזרחית ושל מערה דרומית, והוא הדין לכל שתי המערות הסמוכות זו לזו)? הא קא נגעי כוכין להדדי (כוך של מערה מזרחית שבקרן דרומית מערבית רחוק חצי אמה מן הזוית - נכנס הוא לתוך כוך של מערה דרומית, באותו שבכותל מזרחי, שהוא בקרן מזרחית צפונית, כזה [עיי' בצ"ור שבגמרות]: דכיון דאין זה רחוק מן הזוית אלא חצי אמה חה שבא ארכו כנגד רחבו אינו רחוק מן הזוית אלא חצי אמה - נמצא כל אחד נכנס בשל חבירו שלש אמות ומחצה)? אלא במעמיק! - הכא נמי במעמיק.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר: (מהכא לא תפשוט: דלעולם שוין הן, ואינו מעמיק; ואפילו הכי לא נגעי כוכין דארבע מערות בהדדי, משום:) ארבע מערות לרבי שמעון - דעביד להו כי חרותא (עשוין הכוכין של שתי המערות באלכסון כחריות של דקל, כזה [ראה בצ"ור בגמרות]).

והא דרב הונא בריה דרב יהושע - ברותא היא: מכדי כל אמתא בריבועא - אמתא ותרי חומשי באלכסונו; כמה הוי להו (הקרקע של כותלי שתי המערות שבהן יוצאין שמונה כוכין כחרותא)? - (שמונה אמות על שמונה אמות מרובעות? הוי אותו קרקע באורך שני הכתלים, אחד שתי ואחד ערב, דהוי להו אלכסונו שמונה אמות וט"ז חומשים, דהיינו) חד סרי (אמה) וחומשא; כוכין כמה הוו? - תמניא; תמניא בחד סרי וחומשא היכי משכחת לה (היאך יתכן לצאת דרך אותו אלכסון? שמונה כוכין של שמונה אמות, ושבעה אוירים בינתים של שבע אמות - הרי ט"ז אמה, ואיהו לא הוי אלא י"א אמה! ובעל כרחך: כיון דאורך הכוכין ארבע אמות - כולן יוצאין ונוגעים באלכסון ויוצאין דרך שם!)? אלא הא דרב הונא בריה דרב יהושע - ברותא היא (ולא מתוקמא דרבי שמעון אלא במעמיק, והכא נמי - במעמיק, כדאמרן).

ואי בעית אימא (לא תיקו להנך שני כוכין ולא לארבע מערות דרבי שמעון במעמיק, אלא) כדאמר רב שישא בריה דרב אידי (לקמן בשמעתין): בניפלי - הכא נמי בניפלי (אותן שני כוכין - עושה אותן בתוך חצי אמה הריקנית; וללישנא אחרינא: בתוך האמה הריקנית שבקרן זוית, בשוה לכוך, ויעשנו קצר לצורך לתת שם נפלים; וכיון דקצר הוא - אינו מזיק כל כך לכוך גדול שבצידו, אלא שיהא 'משהו' כותל בינתים; ואתא רבי שמעון לאורויי: דמנהג בונה קבר לעשות שם שני כוכין לצורך נפלים; ולרבי שמעון נמי: הכוכין שהן בתוך הארבע אמות של מערה השנית - קברי נפל הן, שאין ארכן אלא חצי אמה, והלכך אין כוכין הללו נכנסין לתוך ארכן).

תנן התם (בסוף מסכת נזיר פ"ט מ"ג; אהלות פ"ט מ"ג; בבלי נזיר סד, ב) המוצא [עיי' תוספות] מת (תחלה, שלא נודע עד עכשיו שהיה כאן מת) מושכב כדרכו - נוטלו ואת תפוסתו; (אי נמי נודע שיש כאן מת, ואחר כך מצא) שנים (אחרים תחלה, שלא היו ידועים) - (לא הוי שכונת קברות לקנות מקומן, אלא) נוטלן ואת תפוסתן (עד שיהיו שלשה ידועים או שלשה תחלה, כדתניא בשילהי מסכת נזיר; והכי גמירי לה: מת מושכב כדרכו - נוטלו ואת תפוסתו. אם רוצה לעשות שם טהרות - מפנהו למת, משום דלא קנה מקומו כל זמן דלא הוו שלשה, דאיכא למימר 'לא היה המקום הזה מקום קבורה אלא על ידי הדחק' - שלא היה להם פנאי להוליכו לבית הקברות - קברוהו לשם; ומיהו כיון דמת הוא, ולא הרוג, ומושכב כדרכו - נוטל גם את

תפוסתו: כדמפרש במסכת נזיר (דף סה) 'כמה שיעור תפוסה' פירש רבי אלעזר (ברבי צדוק): נוטל עפר תיחוח וחופר שלשה טפחים [בגמרות שלפנינו: 'אצבעות'] בקרקע בתולה, ונוטל הכל דחשיבי כרקב של מת; ונפקא לן מדכתיב 'ונשאני ממצרים': ממצרים טול עמי, כלומר מקרקע מצרים; אבל אם הוא הורג שמצאוהו מגיד - לא קנה מקומו כלל, אפילו לתפוסה, דאיכא למימר: שם נהרג ונפל; וכן אם לא מושכב כדרכו - איכא לספוקי בעכו"ם, ואין לו תפוסה; וגם אם יהיו שלשה - אין להם דין 'שכונת קברות', אלא נוטל כולן משם, כדייקינן התם להך משנה: 'המוצא - פרט למצוי' כלומר: פרט לידוע: שאם אחד מהן ידוע ושנים תחלה - לא; מיתני בסיפא גבי מצא שלשה הרי זו שכונת קברות; 'מת' - פרט להרוג: שאם נמצאו מגידין, אפילו הן שלשה - אין להן שכונת קברות, דאיכא למימר: כאן נהרגו, ולא ניתנו לקבורה; 'מושכב - פרט ליושב; 'כדרכו' - פרט לשראשו מונח לו בין ירכותיו, דאיכא למימר עכו"ם הוא, הואיל ואין מושכב כדרך ישראל מת; אי נמי: אם ישראל הוא - באקראי בעלמא השליכוהו לשם, עד שיהא להם פנאי ויטלוהו מכאן לקברו בבית הקברות; הלכך אין להם לא תפוסה ולא שכונת קברות);

(בבא בתרא קב, א)

מצא שלשה (מתים מושכבים כדרכן, זה בצד זה): **אם יש ביניהן (בין הראשון לשלישי) מארבע עד שמונה** [עיי' תוספות] (קורב לארבע אמות או קרוב לשמונה) - **הרי זו 'שכונת קברות'** (ולא יטלם מכאן, דקנו מקומו, דסבירא ליה להאי תנא 'תוכה של מערה ארבע אמות על שמונה', וסבירא ליה נמי ששלשה מתים נקברים בכותל רחבה, דלא הוי אלא ארבע אמות: כיצד? שלש אמות לשלשה כוכין, ושני טפחים בין כוך לכוך [בניגוד לתנא הקודם שחיטב אמה בין כוך לכוך], וטפח לזוית - הרי ששה טפחים; סך הכל ארבע אמות; ובכותל הארוך שמונה אמות - יקבור לפי חשבון זה: ששה מתים בשש אמות, ושני אמות הנותרות - הן י"ב טפחים; צא מהן עשרה טפחים לחמשה איירות שבין ששת הכוכין; טפחיים לכל אויר ואויר - נשאר טפחיים לזויות; והלכך: כשמוצאן שלשה בתוך ארבע אמות, איכא למימר 'זהו כותל קצר של מערה שכנגד הפתח'; והכא נמי איכא לספוקי בכותל הארוך, אלא שעדיין לא נתמלאו כל הכוכין; וכן אם מצא שלשה מפוזרין בתוך שמונה, אמרינן: באורך המערה נקבור; אלא שעדיין יש כאן שלשה כוכין שנתמלאו עפר כשנפלה המערה, ועדיין לא נקבר בהן מת; אבל מצאן רצופין יותר משיעור הזה - אין זה 'שכונת קברות', אלא על ידי הדחק נקברו לשם, על מנת לפנותן היום ולמחר, ולא קנו מקומו, וגם אין צריך לבדוק יותר; הכא לא גרסינן 'כמלא המטה וקובריה', ובודק ממנו ולהלן עשרים אמה [עיי' תוספות] (היכא דמצא שלשה בארבע - אמרינן 'רוחב המערה הוא', וכנגדו פתח החצר, ויש עדיין מערה אחרת כנגדה חוץ לחצר, והחצר בין שניהן; הלכך בודק ממקום שכלים גוף המתים לצד המערה כ' אמה; כיצד? ח' אמות אורך המערה, ובודק בכתלים משני צדדין, ואחר כך בודק שש אמות דחצר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן לרבי שמעון נמי, דהיינו בדיקה כ' אמות כנגד החצר בשביל שתי המערות מכאן ומכאן, וחוץ לחצר עדיין ח' אמות מפני מערה חיצונית שכנגד זו - הרי כ"ב אמה ולקמיה פריך: אמאי לא קאמר 'בודק כ"ב אמה?' והוא הדין דאיכא לספוקי בהנך שלשה מתים שבארבע אמות: שמא זהו אורך המערה שקוברין בה, ועדיין לא נתמלאת, וצריך נמי לבדוק כנגדן עד ארבע אמות שיש מכאן עד כותל הארוך שכנגדו, דשמא כנגד מתים הללו יש מתים אחרים הקבורים בכותל שהוא ארוך ח'; ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה, דהיינו מ' אמה; דשמא זוהי מערה שבמזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב החצר; אי נמי זוהי שבמערב החצר ויש עדיין מערה אחרת במזרח החצר; ותנא לשון קצר נקט בדיקת עשרים אמה, לאשמועינן דאורך שני מערות וחצר לא הוו אלא עשרים אמה, כדלקמן, ומדעתך צא ובודק בדיקות כ' טובא: בכל צד, דאיכא לספוקיהו כדפרישית; והיכא דהווי לה השלשה מתים מפוזרין בשמונה אמות - ודאי הדבר ידוע שבאורך המערה נקברין, ולא ברחבה, ואינו צריך לבדוק אלא כנגד ארבע אמות מפני כותל המערה שני שכנגדו, ומלמעלה ומלמטה כ' אמה; דלמא מערה זו במזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת במערב, או דלמא במערב החצר היא ויש עדיין אחרת במזרחו);

מצא אחד בסוף עשרים אמה - בודק ממנו ולהלן עשרים אמה (וכלל דמילתא: כל היכא דמספקא ליה חצר - צריך לבדוק מארבע רוחותיו: לרבי שמעון בודק ממנו ולהלן כ', דמי יימר דמבית הקברות זה הויא ההיא מערה - שמא קבר אחר הוא וחצר אחרת של אדם אחר; וצריך לעשות גם לשם בדיקות דלעיל: דכמו שיש כאן קבר - יש לומר עדיין יש כאן בהך שדה קברים אחרים טובא), **שרגלים לדבר** (אחרי שכבר נמצא בשדה זה שכונת קברות): **שאלו מתחלה מצאו** (קודם שמצא שלשה מתים הללו, דליכא השתא 'רגלים לדבר') - **נוטלו ואת תפוסתו** (כדאמרן): 'המוצא מת כ' נוטלו ואת תפוסתו'; אבל עכשיו שנמצא לבסוף - חשבינן לההוא יחידי 'שכונת קברות', אלא שעדיין לא נקבר בההוא מערה יותר).

אמר מר 'מארבע ועד שמונה' - מני? אי רבנן - הא אמרי 'ארבע אמות על שש' - אי רבי שמעון הא אמר 'שש על שמונה'?

לעולם רבי שמעון היא (דאמר אורך מערה ח' והאי תנא דתניא 'מצאן רצופין, ואין ביניהן מארבע אמות עד שמונה - יש להן תפוסה' (מאחר שמצאן מתים ולא הרוגים, וגם מושכבין כדרכן; והיינו ההוא תנא דלעיל, ואליבא דרבי שמעון אתיא) ואין להן שכונת קברות; רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון (רבי שמעון סתם היינו רבי שמעון בן יוחי): רואין את האמצעיים כאילו אינן (וטעמא מפרש לקמן בשמעתין), והשאר מצטרפין;

'מארבע אמות ועד שמונה' - במאי אוקימתא? כרבי שמעון? אימא סיפא 'בודק הימנו ולהלן עשרים אמה' - מני? אי רבי שמעון - עשרים ותרתי הויין (שתי מערות של שמונה שמונה, ושש דחצר - הרי כ"ב)!! אי רבנן (מוקי להן סיפא, אף על גב דרישא ודאי לא אתיא כרבנן) - (האמר במתניתין: אורך מערה שש, ו) **תמני סרי הויין** ('ב' דשני מערות ושש דחצר)!!

לעולם (הן סיפא) רבנן היא (ורישא רבי שמעון וסיפא רבנן), **וכגון דבדק באלכסונו**.

([בדיבור הזה משתמש הרשב"ם במונח "אלכסון" באופן שאינו מוכר לנו, והראיה: בסוגריים הבאתי את האלכסון על פי החישוב המקובל אצלנו; יש לומר שהרשב"ם אינו כותב על החישוב של האלכסון מקצה לקצה, אלא על אותו חלק של האלכסון **הדרוש לצורך בדיקה**, ולכן אין צורך להגיע אל קצהו] וכ"כ בפירושו רבנו חננאל: כלומר: שבדק מערה ראשונה באלכסון, כי המערה היא לרבנו שש על ארבע, וכשמצא שלשה מתים ורוצה לבדוק לפניו כותלי המערה שיש בהן כוכין מכאן ומכאן באורך ארבע אמות, והן מסודרין בכותל שארכו שש, נמצא מקום הכוכין בתוך כותל המערה ארבע אמות על שש, ואותן בדק באלכסון כדי שימצא יפה את המתים: שאם זה נמשך לפניו מזה, או שהאחד מן המתים קצר והאחד ארוך - הרי נקל למצוא כולן באלכסון; ואלכסון של ארבע אמות על שש - הרי שמונה אמה [7.21]; כיצד: שש על שש הוי שמונה אמות [8.485] ושני חומשין חמש על חמש הוי אלכסון אמתים [?]; והוא הדין לארבע אמות על שש - הוי אלכסון אמתים [?]; דמאי שנא חמש על חמש מארבע אמות על שש? אידי ואידי חד שיעורא הוא[?] הלכך אלכסון שניהן שוה; ואידך מערה לא תבדק באלכסון כדלקמן הרי (נ' - צ"ל כ' - עשרים) אמה בחלל המערה א"צ לבדוק, שאין קוברים אלא בכותלים; ובספרים כתוב 'כדאמר רב הונא באלכסונא' דאמר לעיל 'כי חרותא' - הכא נמי כו'; וקשיא לי בה טובא: חדא דהתם דרב הונא בריה דרב יהושע הוא, ולא הוה קרי ליה גמרא 'רב הונא' סתם; ועוד: לא הזכיר למעלה לשון אלכסון אלא 'חרותא' והגמרא אין דרך לשנות את הלשון; ועוד: מה ראה צריך להביא משם? הלא אין דומה מדידת אלכסון לכוכים דעבידא כי חרותא כרחוק מזרח ממערב? ועוד: הא אוקימנא דברותא הוא, ואמאי מייתי ראייה מברותא? ואומר אני ששיבוש הוא; אלא משום דאמרן לעיל גבי מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע 'כדאמר רב שישא בריה דרב אידי: בניפלי, הכא נמי כו'; לכך טעו וכתבו גם בכאן אצל דברי רב שישא בריה דרב אידי 'כדאמר רב הונא כו', ושיבוש הוא)

(ומקשינן): **ומדהא באלכסונא** (אי הכי, כיון דמצרכת ליה לבדוק באלכסון) - **הא נמי באלכסונא** (גם מערה שניה שחוק לחצר יבדוק באלכסון)!! **עשרים ותרתי הויין** (והוה להו אכתי כ"ב)!!

(ומשני): **חדא 'באלכסונא' אמרינן** (הוא דמחייבין ליה), **תרי 'באלכסון' לא אמרינן** (אבל לא החמירו כל כך לבדוק גם השניה באלכסון, מאחר דבראשונה לא מצא כלום) .

(בבא בתרא קב, ב)

רב שישא בריה דרב אידי אמר: לעולם (הך סיפא-נמי) רבי שמעון היא; והכא במאי עסקינן? בניפלי [עיי' תוספות] (כגון דהני שלשה מתים הוו ניפלי, ומערה של נפלים ארכה שש, ומערה השניה שמונה אמה, הרי כ' אמה) .

(ומקשינן): **ומדהא בניפלי - הא נמי בניפלי; תמני סרי הויין!!**

חדא בניפלי אמרינן, תרתי בניפלי לא אמרינן (דדיו באחת לנפלים) .

ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דרבי שמעון אדרבי שמעון, דתנן [כלאים פ"ה מ"ב; עירובין גב; לעיל לז,ב; פג,א] **'כרם הנטוע על פחות מארבע אמות: רבי שמעון אומר: אינו כרם; וחכמים אומרים: הרי זה כרם, ורואין את האמצעים כאילו אינן'** קשיא דרבנן אדרבנן (דלעיל לית להו 'רואים') וקשיא דרבי שמעון אדרבי שמעון (ולרבי שמעון [לעיל] אית ליה 'רואין', וגבי כרם - איפכא שמעינן להו)!!

דרבי שמעון אדרבי שמעון לא קשיא: התם לא נטעי אינשי אדעתא ליעקר (מבינתיים, הלכך לשם כרם נטע הכל; וכיון דלא נטע כהלכתו - לא חשיב 'כרם'), **הכא - זימנין דמיתרמא ליה בין השמשות ומיקרי ומנחי ליה** (בין שאר המתים הנקברים כסדרן, ואהדר איפנייה, ושמא נאנס או שכח) ; **דרבנן אדרבנן נמי לא קשיא: הכא, כיון דמינול - לא מקרי קבר** (אדעתא לטלו: לחזור ולפנותו משם; הלכך לגמרי נקברו לשם כולן, על ידי הדחק, באקראי בעלמא; וכיון דאין זה מקומן - לא חשבינן ליה 'שכונת קברות') ; **התם (כרם עביד איניש דנטע יותר מכשיעור; מימר אמר: הי מינייהו דשפיר - שפיר, ודלא שפיר - ליהוי לציבי** (כלומר: הנטיעה שתקלוט ותצליח - תשאר; ואותה שלא תצליח - אעקור ויהיה לעצים לשריפה) .

הדרן עלך המוכר פירות

=====

כל המוצא שגיאה מתבקש להודיע לי לכתובת yeshol@gmail.com

מקרא:

דברי הגמרא באותיות כאלה: ROD 12; **רש"י** בתוך הגמרא בסוגריים () ובתוך הסוגריים - אותיות 10 MIRIAM ; מראי מקומות גם 10 MIRIAM מובאות וציטטות בגופן NARKISIM; השלמת פסוקי המקרא בסוגריים () ובאותיות 10 NARKISIM; הערות: בסוגריים [] באותיות 10 CourierNew; ההערות עם קידומת ## אינם פשט הגמרא אלא הערת העורך לבדיקת הלומד.

תחילת עמוד - בתחילת שורה, אפילו באמצע משפט - כך:
(תענית ב,ב)

הגירסא: לפי דפוס וילנא עם אחדים מההגהות שעל הדף - לפי הנראה לי כנחוצן לצורך
הפשוט הפשוט.

הערות בשולי הדף - בתצוגת דף אינטרנט אפשר - באקפלורר - להניח עליהם את הסמן ואז
מופיעה ההערה בחלון. אפשר גם לראות אם עוברים לתצוגה של דף הדפסה.

In Explorer, Footnotes become visible when the cursor rests on the number of the
footnote.

הערות וטבלאות באנגלית - ע"י כולל עיון הדף, ראש הכולל הרב מרדכי קורנפלד -

Producers of the Dafyomi Advancement Forum, <mailto:daf@dafyomi.co.il>,
<http://www.dafyomi.co.il/>

This material is ©2009 by Julius Hollander 27 Bialik St., Petah Tikva, Israel 49351

Permission to distribute this material, with this notice, is granted - with request to
notify of use at yeshol@gmail.com